

HUMANITÆRE INTERVENSJONER

Kandidatnummer:

674

Leveringsfrist:

26.04.2008

Til sammen 17345 ord

15.04.2008

Innholdsfortegnelse

1	<u>INNLEDNING</u>	1
2	<u>HUMANITÆRE INTERVENSJONER – EN OVERSIKT</u>	3
2.1	Hva innebærer en humanitær intervensjon?	3
2.2	Avgrensning mot det militære aspektet ved en humanitær intervensjon	7
2.3	Rett myndighet	9
2.4	Rettferdig sak	10
2.5	Rett intensjon/rett motiv	13
2.6	Siste utvei	14
2.7	Proporsjonalitetsprinsippet	14
2.8	Gode utsikter	15
3	<u>FN OG SIKKERHETSRADET</u>	16
3.1	FN	16
3.2	Sikkerhetsrådet	21
4	<u>HUMANITÆRE INTERVENSJONER I SOMALIA, RWANDA OG KOSOVO</u>	24
4.1	Somalia	24
4.1.1	Bakgrunn for krisen	24
4.1.2	Resolusjoner og tiltak samt virkningen av disse	25
4.1.3	”Slaget i Mogadishu” – USA og FN trekker seg tilbake	31
4.1.4	Resultater?	32

4.1.5	Intervensjonens rettmessighet	33
4.1.6	Konklusjon	35
4.2	Rwanda	35
4.2.1	Bakgrunn for krisen	35
4.2.2	Mulige årsaker til folkemordet	36
4.2.3	Forsøk på forsoning	36
4.2.4	Folkemordet er et faktum	37
4.2.5	Sikkerhetsrådets ”svar” på folkemordet	39
4.2.6	Resultater?	43
4.2.7	Intervensjonens rettmessighet	45
4.2.8	Konklusjon	47
4.3	Kosovo	47
4.3.1	Bakgrunn for krisen i Kosovo	47
4.3.2	Clinton - administrasjonen reagerer	48
4.3.3	Resultater?	52
4.3.4	Intervensjonens rettmessighet	53
5	<u>EN AVSLUTNING: HUMANITÆR INTERVENSJON I SAMSVAR MED FN-PAKTEN OG FOLKERETTEN?</u>	59
5.1	Suverenitet og intervensjon	59
5.2	Retttferdiggjøring av militær humanitær intervensjon	61
5.2.1	Realisme	62
5.2.2	Positivism	63
5.2.3	Militær makt og retttferdiggjørelse	63
	<u>LITTERATURLISTE</u>	65

1 Innledning

Avhandlingens tittel ”humanitære intervensjoner” trenger en viss spesifisering. Jeg kommer i all hovedsak til å vektlegge den militære siden ved humanitære intervensjoner. Problemstillingen som vil bli behandlet er: Medfører en militær humanitær intervensjon brudd på folkeretten og dermed også FN-pakten?

Andre spørsmål jeg også søker svar på er hvorvidt en militær humanitær intervensjon mot et land medfører brudd på landets suverenitet, jf. suverenitetsprinsippet. Jeg vil også se på hvor sentral Sikkerhetsrådets rolle egentlig er mht å avgjøre om en invasjon er berettiget.

Kort forklart innebærer en humanitær intervensjon at en eller flere stater griper inn i en annen stat for å verne om grunnleggende menneskerettigheter. Det vil si at dersom det begås særdeles grusomme forbrytelser mot et lands befolkning, så som etnisk rensning, folkemord, systematisk voldtekt o.l., *kan* en humanitær intervensjon være berettiget. En humanitær intervensjon kan utføres på flere måter – hvor den militære intervensjonen er *en* mulighet – faktisk regnes denne som *siste* muligheten etter at alle rent humanitære tiltak er utprøvd uten hell, men det kommer jeg mer inn på senere i avhandlingen.

En intervensjon kan også utføres ved f. eks økonomiske sanksjoner og restriksjoner. Dette innebærer heller ikke bruk av militær makt. Økonomiske intervensjoner har ofte statlige eller overstatlige aktører slik som Det Internasjonale Pengefondet, IMF, og Verdensbanken, WB. Eksempelvis holder de sistnevnte organisasjonene tilbake lån som allerede er bevilget, og stiller politiske krav for at lånet fullbyrdes. Press i form av økonomisk intervensjon, ble brukt mot Indonesia sommeren 1999 i forbindelse med Øst-Timors frigjøring.

Nedenfor i avhandlingen vil jeg komme inn på hvordan en humanitær intervensjon arter seg, hva den innebærer og hvordan den må bære frem for å være i henhold til folkeretten og FN-pakten. Da kommer også Sikkerhetsrådets rolle inn samt de relevante artiklene i FN-pakten.

Jeg vil også komme inn på hvordan begrepet har oppstått. Man kan si at humanitære intervensjoner i og for seg har blitt gjennomført for lang tid tilbake, uten at begrepet som dekket situasjonen fantes.

Eksempler er FN-aksjonene i Somalia og Jugoslavia i henholdsvis 1992(-95) og 1999, som har klare aspekter av humanitær intervensjon.¹ Intervensjonen i Somalia er historisk fordi det var første gang sikkerhetsrådet autoriserte en intervensjon etter FN-paktens kapittel VII, uten den suverene statens samtykke, utelukkende av humanitære grunner.²

Jeg vil også gå inn i enkelte av intervensjonene. Nærmere bestemt Somalia i 1992, Rwanda i 1994, Kosovo i 1999 å se på hvor berettigede disse var i henhold til folkeretten og FN-pakten samt hvordan Sikkerhetsrådet rolle spilte inn.

¹ Innføring i Folkerett - Morten Ruud og Geir Ulfstein, 2002. s 187

² Saving Strangers – Nicholas J. Wheeler, 2003, s 172

2 Humanitære intervensjoner – en oversikt

2.1 Hva innebærer en humanitær intervensjon?

”Humanitær intervensjon” er kontroversielt. I utgangspunktet er det ikke opp til en annen stat å blande seg inn i andre staters politikk og kultur. Dette følger både av FN-paktens artikkel 2 (7) og av suverenitetsprinsippet. Man kan si det finnes to unntak fra en stats rett til ikke-innblanding utenfra.

Unntaket som gjelder i dette henseendet er hvor FNs Sikkerhetsråd godkjenner inngrepet. jf FN-paktens artikler 2(7) og 51. Godkjennelsen kan gis hvor det å opprettholde fred og sikkerhet er hovedmålet med intervensjonen. Et eksempel er den amerikanskledede intervensjonen i Somalia i 1992. FN-resolusjon 794 autoriserte bruk av ”alle nødvendige midler for så snart som mulig å sikre omgivelser for humanitære hjelpeorganisasjoner i Somalia”.³ Ettersom resolusjonen sier ”alle nødvendige midler” indikerer dette også berettiget bruk av militære styrker. Det er kun Sikkerhetsrådet som kan fatte slike vedtak for alle FNs medlems land. Dette gjelder ikke kun etter et angrep, men også hvor det foreligger *konkret trussel* mot den internasjonale freden.

For at en slik intervensjon skal kunne gjennomføres, er det visse kriterier som må foreligge for at den skal være berettiget. Eller rettere sagt, for at den *kan* være berettiget. Det er blitt gjort klart at disse kriteriene er kumulative, men det er langt fra alltid at alle kriterier er oppfylt hvor avgjørelsen om ”humanitær intervensjon” er tatt. Kriteriene ble utformet av ICISS – International Commission on Intervention and State Sovereignty. Dette er en kommisjon innen FN som i 2001 utgav rapporten ” The Responsibility to Protect”. Rapporten er et resultat av 12 måneders forskning og har blitt konsultert med FN-stater

³ ”Hvor hender det? NUPI: årgang: 2006/07. Red: Ivar Windheim

verden over samt daværende generalsekretær, Kofi A. Annan. Målet er å gi verdenssamfunnet samme synet hva angår en ”humanitær intervensjon. Følgende fire kriterier bør, etter ICISSs rapport, legges til grunn for en militær intervensjon:

1. **Rettferdig sak:** Statlige myndigheter regjerer ikke i tråd med internasjonale menneskerettigheter og tar ikke hensyn til landets befolkning.
2. **Rett intervensjon/edelt motiv:** Motiver for intervensjon må utelukkede være humanitære.
3. **Rett myndighet:** Som hovedregel er intervensjonen styrt av rett myndighet når intervensjonsstyrkene har godkjent FN-mandat fra sikkerhetsrådet.
4. **Prinsipper for operasjonen:** Militære styrker fra de intervensjonerende stater må ha en felles tilnærming av operasjonen. Målet med en humanitær intervensjon er å redde en befolkning i nød, ikke å bekjempe en stat. De militære styrkene skal arbeide tett med humanitære organisasjoner og i tråd med internasjonal rett.⁴

Dette er kun en kort forklaring av kriteriene. Nedenfor i punkt 2.3 – 2.8 følger en mer omfattende redegjørelse.

Hva humanitære intervensjoner angår, er det enkelte uenigheter angående hvor mye press man egentlig kan legge på en stat før det kalles en intervensjon. Noen mener at en hvilken som helst innblanding i en stats anliggender uten myndighetenes aksept kan kategoriseres som en intervensjon – det inkluderer da støtte til en del av landets befolkning som er i nød. Andre mener man først kan snakke om en intervensjon hvor man gjennomfører – eller truer om – politiske og økonomiske sanksjoner, blokkader, diplomatiske og militære trusler og kriminaletterforskning på internasjonalt plan. Siste delen mener at det først er tale om ”intervensjon” hvor militære styrker er tatt i bruk.

Hva angår ICISSs rapport ”The Responsibility to Protect”, dreier det seg i hovedsak om den militære humanitære intervensjonen.

⁴ The Responsibility to protect, ICISS,2001,forord:XII (fra 1-4)

For å få et ordentlig overblikk på hva en humanitær intervensjon egentlig er, må det ses tilbake på hvordan begrepet oppsto, hvor man kan si at det først ble tatt beslutning om en humanitær intervensjon samt dagens syn på "humanitære intervensjoner".

De to første spørsmålene – begrepets oppstandelse samt hvor det først ble tatt beslutning om en slik intervensjon – faller litt sammen. Selv om noen snakker om en "humanitær intervensjon" allerede da Vietnam gikk inn i Kambodsja i 1979, så kan ikke denne intervensjonen, etter dagens forståelse av begrepet "humanitær intervensjon", falle under denne betegnelsen. Vietnam intervenerte for å velte Pol Pots regime, Røde Khmer, men operasjonen bar mer preg av *militært angrep* enn *intervensjon*. Hvor operasjonen har mer preg av angrep enn beskyttelse, kan intervensjon på humanitær basis vanskelig rettferdiggjøres. Først hvor godkjennelse fra FNs Sikkerhetsråd er oppnådd, kan man snakke om en "*humanitær intervensjon*". Den første humanitære intervensjonen ble følgelig gjennomført i regi av FN og fant sted i Somalia i 1992. Amerikanske styrker grep inn på FNs vegne for å hindre ytterligere voldsbruk og forbrytelser mot menneskeheten.

Hvordan humanitære intervensjoner ses på i dag, utgår i store deler fra ICISS-rapporten det har blitt henvist til tidligere. Her er det ikke snakk om en "rett til å intervenere", men om en "rett til å beskytte". Terminologien er altså forandret til å dreie seg om et ansvar for å beskytte, ikke et ansvar for å gripe inn. En slik terminologi stemmer bedre overens med folkerettens suverenitetsprinsipp og bak ligger det en solidaritets tanke.

Dersom man snakker om "retten til å intervenere", er det lettere å få mistanke om at de(n) intervenserende staten(e) har skjulte motiver benefiserende for seg selv. Således kan intervensjonen vanskeligere legitimeres. Dersom man snakker om en "rett til å beskytte", er det solidaritetstanken som gjøres gjeldende og den humanitære delen blir mer fremtredende.

En endret terminologi setter ikke ene og alene fokus der det trengs, nemlig på de som trenger hjelp, men er et steg i riktig retning. Et nødvendig steg for å løse vanskelige situasjoner i henhold til spørsmål om retten til å beskytte – spørsmål om legitimitet, myndighet, operasjonens effektivitet og politisk vilje.

Utfordringen verden – og ikke minst Sikkerhetsrådet – står overfor, er å sondre mellom tilfeller hvor en stat griper inn i en annen stats anliggender av f. eks økonomiske grunner og tilfeller hvor man griper inn for å beskytte.

En operasjon for å beskytte må ikke forveksles med en krigsoperasjon. Dette er ikke minst viktig for å få støtte og vinne tillit hos befolkningen i staten man griper inn i. Dersom en operasjon for å beskytte får likehetstrekk med en okkupasjon, kan befolkningen på ulike nivåer vende seg mot de fredsbevarende styrkene av frykt for å ”miste” landet sitt.

En militær operasjon mot en stat på humanitært grunnlag, er ikke en krigsoperasjon for å bekjempe en stat, men en operasjon for å beskytte befolkningen fra å bli plaget, forfulgt eller drept.

En ”humanitær intervensjon” innebærer, som det utgår av betegnelsen, at operasjonen er på humanitært grunnlag. Det er det humane aspektet som er i fokus, det er statens individer som skal beskyttes.

Gjennom tidene har det innen FN-landene blitt enighet om diverse konvensjoner og erklæringer for beskyttelse av menneskeheten. Den kanskje mest kjente er menneskerettighetserklæringen av 1948 som har et klart budskap om ”like og umistelige rettigheter for alle medlemmer av menneskeheten”.

Folkemordkonvensjonen er også et eksempel på viktige konvensjoner som er blitt vedtatt. Denne trådte i kraft i 1952 og understreker at grove og systematiske brudd på menneskerettighetene ikke får finne sted i ly av ikke-innblandingsprinsippet. Det kommer altså her frem at en stat ikke på ulike måter kan forgripe seg på befolkningen uten

konsekvenser – staten kan ikke gjemme seg bak suverenitetsprinsippet. Likevel er det nå slik at intervensjoner er forbudt i følge folkeretten. FN har tidligere ikke hatt mulighet til, eller hatt stor nok konsensus for, å forhindre slike overgrep folkemordkonvensjonen omhandler. Folkemordet i Rwanda i 1994 er et særdeles grufullt eksempel som har vært med på å gjøre at omfattende humanitære lidelser i større grad må kunne legitimere intervensjon. NATOs intervensjon i Kosovo i 1999 er et eksempel på at man fokuserte på behovet for å ”stoppe volden og hindre en ytterligere humanitær katastrofe”, fremfor å stå handlingslammet pga uenighet i Sikkerhetsrådet. Det kontroversielle aspektet ved en innblanding uten Sikkerhetsrådet i ryggen vil jeg ta opp senere i oppgaven.

2.2 Avgrensning mot det militære aspektet ved en humanitær intervensjon

ICISS – rapporten bruker uttrykket ”The Responsibility to React”. Ansvar for å reagere oppstår først hvor man ikke har klart å forhindre at staten har forgrepet seg på dens innbyggere. For at man ikke skal gå for hardt på, er det noen ganger slik at intervensjonen – om mulig – må gå fra det mindre til det mer. Det mindre er da som oftest økonomiske og politiske sanksjoner som går over i det mer, altså det militære, dersom sanksjonene ikke fungerer. Fra det mindre til det mer kan ses som en hovedregel, men som det står i kriteriene for intervensjon utarbeidet av ICISS, kan man gå rett på militær intervensjon dersom dette anses å være forsvarlig.

Hvor skal vi trekke grensen for å bestemme når en militær intervensjon er forsvarlig?

I ikke-innblandingsprinsippet finner man hovedregelen – her starter evalueringen av gjeldende situasjonen. Er militær intervensjon nødvendig og berettiget?

Det er viktig å erindre at de fleste konflikter innenfor en stat, det være seg politiske, økonomiske – selv militære konflikter, ikke trenger innblanding fra utenforliggende stater for at roen gjenoprettes. Ikke-innblandingsregelen beskytter ikke bare staten og myndigheten i et land, men også befolkningen og landets kultur. Ved å ikke gripe inn kan samfunnet innen staten opprettholde religiøse og etniske normer som er grunnleggende for dem som stat og som skiller dem fra andre stater. Ved å gripe inn kan man ødelegge dette

for eksempel ved å påtvinge vestlig kultur i et land som er stolt av sin egen kultur og sitt eget samfunn. Det er viktig å huske at det er fordeler og ulemper innen alle stater og styresmakter, men man kan ikke det dette påtvinge andre det som passer best for en selv. En slik påtvingning kan mer karakteriseres som en okkupasjon fremfor en operasjon på humanitært grunnlag.

Internasjonalt er det enighet om at for at en militær intervensjon kan iverksettes, må det være snakk om en ekstremt brutal vold som ”shock the conscience of mankind”,⁵ uttalt av Kofi A. Annan - tidligere Generalsekretær i FN. En annen klausul er at det må være snakk om en klar, aktuell fare for internasjonal fred som krever militær intervensjon.

Mye fokus settes på denne brutale og ekstreme volden som må legges til grunn for at en militær intervensjon kan tre i kraft, men her oppstår et nytt grensespørsmål og et nytt skjønsspørsmål; Hvor graverende må volden og misbruket være for at man skal kunne krysse en annen stans grense i den ”militære humanitære intervensjonens” ånd?

ICISS har satt opp seks kriterier for at en militær intervensjon kan berettiges. Dette er ingen offisielt godkjent liste, men kriteriene går igjen i diverse fagstoff og artikler som omhandler militær intervensjon. Ved å nøye gjennomgå sakprosa innen feltet ”militære humanitære intervensjoner”, har kommisjonen kommet frem til at følgende seks kriterier går igjen:

1. Rett myndighet: Det er viktig at rett myndighet står for intervensjonen. Selvtøkt på internasjonalt plan sier selv at kan være svært uheldig og få alvorlige konsekvenser.
2. Rettferdig sak: Fred og sikkerhet skal gjenopprettes.
3. Rett intensjon/rett motiv: Dette har delvis samme innhold som ”rettferdig sak”, men inkluderer at de intervensjonerende statene eller den intervensjonerende staten må ha rett

⁵ ICISS – The Responsibility to Protect – 2001,s 31

intensjon for den militære intervensjonen. Utenforliggende hensyn skal ikke være relevante. At man ”hjelper” et land som tilfeldigvis har enorme verdier innen olje kan fort fremstå som noe suspekt.

4. Siste utvei: Militær intervensjon skal som hovedregel være den siste utvei. Andre metoder som ikke involverer våpenbruk bør i alle omstendigheter være utprøvd.
5. Proporsjonalitetsprinsippet: Her kan man også snakke om fra det mindre til det mer. Man skal ikke ty til mer makt enn nødvendig. Heller ikke med større våpen bruk enn nødvendig.
6. Gode utsikter: Intervensjonen antas å bli vellykket.

Ettersom dette er viktige kjerneprinsipper og egentlig det som avgjør om en militær humanitær intervensjon kan gjennomføres eller ikke, kreves det at man dykker litt dypere inn i hvert punkt. Jeg har tidligere i punkt 2.1, kort nevnt 4 punkter. Men nedenfor følger en mer utførlig redegjørelse for hva hvert punkt innebærer – selv om det på enkelte punkter blir noen gjentakelser antas det at en slik redegjørelse må til for å skape et mer helhetlig bilde.

2.3 Rett myndighet

Ifølge rapporten er det ikke noen bedre skikken enn Sikkerhetsrådet til å autorisere en militær intervensjon på humanitært grunnlag. Intensjonen er ikke å finne noen myndighet som ville være bedre enn Sikkerhetsrådet til å ta avgjørelser. Intensjonen er tvert imot å finne måter man kan få Rådet til å fungere bedre. Om en stat anser det nødvendig å gripe inn i en annen stats anliggender, bør staten ta dette opp med Sikkerhetsrådet før planen settes i gang. Alternativt kan man få Rådet til å ta opp saken eller man kan få Generalsekretæren til å ta opp saken under FN-paktens art 99. Sikkerhetsrådet må reagere raskt på forslag til intervensjoner for å forhindre folkemord og etnisk rensning. Videre bør

det også sjekke opp forholdene der den humanitære intervensjonen eventuelt vil foregå – rett og slett sjekke at fakta stemmer og at forholdene er slik de bør være for at en humanitær intervensjon kan gjennomføres og godkjennes.

2.4 Rettferdig sak

Kriteriet omhandler tilfeller innen stater som f. eks svært alvorlig og uopprettelig skade på menneskeheten. Forbrytelsene har enten skjedd eller etter antas etter all sannsynlighet å være nært forestående. ”Uopprettelig skade” vil si folkemord staten på en eller annen måte er ansvarlig for: Staten kan være klar over at folkemord skjer i landet, men har manglende vilje eller ressurser til å stoppe utbredelsen. Etnisk rensning faller også under dette kriteriet og må også være aktuelt eller nært forestående. Det er snakk om ”etnisk rensning” uansett om det skjer ved mord, tvangsforvisning, terrorhandlinger eller voldtekt.

Tidligere har man påberopt seg utallige grunner for å gripe inn i et land på humanitær basis. Mange kriterier har blitt diskutert. Verdenssamfunnet syntes å ha den oppfatningen at unntak fra ikke-innblandingsprinsippet burde henge høyt og høre til de sjeldne, ekstreme tilfeller av vold og misbruk.

ICISS’ standpunkt, er at det finnes to tilfeller hvor man kan godkjenne militær humanitær intervensjon. For å få frem standpunktet helt klart, velger jeg å ikke oversette:

- ”large scale loss of life, actual or apprehended, with genocide intended or not, which is the product either of deliberate state sanction or state neglect or inability to act, or a failed state situation; or
- “large scale ethnic cleansing, actual or apprehended, whether carried out by killing, forced expulsion, acts of terror or rape”.

Dersom enten begge eller ett av disse forholdene passer på situasjonen innen staten som er på agendaen, er det etter all sannsynlighet klart at man har en rettferdig sak og således kan gjennomføre en militær intervensjon.

Begge forhold krever en viss forklaring. For eksempel snakker begge om tap av liv og etnisk rensning i en "large scale", det vil si av stort omfang. Samtidig er det også snakk om "intended or not" or "actual or apprehended". Man kan ikke vite med sikkerhet omfanget av en antasert situasjon. Antasertes det at for eksempel folkemord er nært forstående, må det være særdeles holdbare grunner for dette for at en militær intervensjon kan iverksettes. En studie av forholdene innen staten må gjøres hurtig slik at man kan fatte en beslutning på hva man eventuelt skal foreta seg for at man skal kunne *forhindre* at et avskrekkinge antall mennesker blir drept, slik som i Rwanda. Man må kunne intervensjonere før folkemordet allerede har begynt og et enormt antall mennesker har mistet livet. Man kan ikke sitte og vente på at et folkemord er i gang før man foretar seg noe.

Hva angår rettferdig sak, spiller det ingen rolle om det er statlige eller ikke-statlige aktører som utsetter folket for fare. Man står ikke foran noen moralsk forskjell i dette henseendet. Videre har det heller ikke noe med det gjeldende kriteriet å gjøre om krisen kun er innen staten eller om den har spredd seg over grensen til landene rundt. Dog utgjør en konflikt som har spredd seg utenfor statens grenser en større trussel internasjonalt.

Elementet av trussel mot internasjonal fred og sikkerhet som kreves under kapittel syv i FN-pakten for at Sikkerhetsrådet skal kunne autorisere en militær aksjon, vil vanligvis antas å eksistere også hvor det "kun" er innen selve staten det alvorlige situasjonen finner sted.

Det kan også være illustrerende å ta med noen situasjoner som *ikke* faller inn under ICISS' kriterium for rettferdig sak.

Hvor det er snakk om rasisme, undertrykkelse av politiske motstandere eller systematisk fengsling, anses ikke en militær intervensjon for å være berettiget. Politiske og økonomiske sanksjoner kan imidlertid berettiges dersom man står overfor slike situasjoner.

Militær intervensjon i humanitært øyemed kan heller ikke rettferdiggjøres hvor demokratiet i en stat står på spill. Dette er utvilsomt svært alvorlig, men kan ikke rettferdig gjøre en militær intervensjon. Dersom politiske og/eller økonomiske restriksjoner ikke skulle føre frem, kan man vurdere situasjonen på nytt.

Etter 11.september 2001 fikk verden en ny trussel å forholde seg til. Det vil si, trusselen har vært der atskillig lengre, men ikke så manifest og inngripende på verdenssamfunnet som terrorangrepet på USA den morgenen. Likevel kan ikke et svar på et slikt angrep karakteriseres som en "humanitær intervensjon". I hvert fall ikke etter ICISS' rapport. Våpenbruk som svar på et terroristangrep må falle under FN-paktens art. 51.

Når det er enighet om at man står overfor en situasjon som kan berettige en militær intervensjon, er det ikke minst viktig at man har gjort det som kreves for å skaffe bevis for at forholdene som godkjenner en militær intervensjon faktisk foreligger. Det er ikke ukjent at det blir forsøkt å vise til diverse "fakta" for å kunne intervenere og ikke minst hersker det ofte ulike meninger om den aktuelle situasjonens alvorlighetsgrad.

Det ideelle er at det fremlegges en rapport som angår situasjonens alvorlighetsgrad samt den aktuelle statens manglende vilje eller mulighet til å gjøre noe med forholdene. Videre bør denne rapporten, legges frem av en respektert, utenforstående, ikke-statlig kilde. ICISS skulle gjerne sett at Røde Kors hadde denne rollen, men organisasjonen tar avstand fra alle politiske spørsmål. Denne skal jo kunne arbeide verden over og kan derfor ikke ta stilling til situasjoner som oppstår innen et enkelt land.

Likevel har man også andre kilder det er verdt å dra nytte av – hvilket man til tider også gjør. Dette gjelder for eksempel rapporter fremfør av ulike organisasjoner innenfor FN, som for eksempel, "High Commissioners for Human Rights and for Refugees, NGOs (Non – Governmental Organizations) og i noen tilfeller spiller også media en sentral rolle.

En mulighet som også kan brukes for å få et sannferdig overblikk på situasjonen man står overfor, er at Sikkerhetsrådet sender en gruppe som skal finne fakta og bevis, eller at Generalsekretæren drar for å se an situasjonen. Sistnevnte er viktig ettersom Generalsekretæren har mye makt etter FN – paktens art 99 – som tidligere nevnt.

2.5 Rett intensjon/rett motiv

Hovedmotivet må være å stoppe eller avverge menneskelig lidelse. Støtte fra internasjonale organisasjoner er avgjørende. At befolkningen støtter intervensjonen er svært viktig og kan være avgjørende for intervensjonens utfall. Landets myndigheter er også en viktig samarbeidspartner for å lykkes. En militær intervensjon kan bare rettferdiggjøres hvor alle andre fredlige midler er utprøvd eller hvor det er forsvarlig grunn til å tro at alt annet enn militær intervensjon ville mislykkes.

Å unngå menneskelig lidelse er det som i all hovedsak begrunner en intervensjon. Intensjonen om å bryte ned et regime, er ikke et selvskrevet påskudd for berettiget intervensjon – det kommer an på situasjonen. Alvorlighetsgrad og om befolkningen tar skade er momenter som må trekkes inn i vurderingen. Man kan ikke alltid unngå å okkupere et område. Okkupasjonen må imidlertid være så kortvarig som mulig slik at området snarest mulig er tilbake under statens suverenitet.

For å forsikre at rett intensjon ligger til grunn for den militære intervensjonen vil særlig tre forhold ha betydning. Det første er om den militære intervensjonen skal gjennomføres av ett land eller om det er en kollektiv intervensjon hvor flere stater står sammen.

For det andre, er det spørsmål om intervensjonen er ønskelig hos de menneskene intervensjonen intenderer å beskytte? For det tredje må man se på andre land i regionen. Støtter de intervensjonen og hvis så, i hvilken grad kan deres støtte legges til grunn?

Det humanitær bør alltid være sentralt ved en intervensjon. Andre momenter kan likevel også rettferdiggjøre en intervensjon. Konsekvenser av at befolkningen i et land

undertrykkes kan også være med på å anse en intervensjon som humanitær. Konsekvensene det er snakk om er for eksempel at store grupper flyktninger lettere enn før kan ta seg over grensen til andre land . Epidemier, terrorisme, narkotikatrafikk, organisert kriminalitet – alle er eksempler på hva som kan spre seg fra et land som lider. Det å intervenere i en stat for å forhindre dette er kanskje ikke i første omgang kun basert på det humanitære, men det er basert på en tanke om at verden skal være et trygt sted – for alle.

2.6 Siste utvei

Enhver ikke-militær løsning på en humanitær krise bør være utprøvd.

For å si det på en annen måte; for å kunne forsvare ansvaret for å reagere, må ansvaret for å beskytte være fullt utprøvd. Med dette menes ikke at alle muligheter skal være forsøkt og mislykket, ofte er det ikke nok tid til å gjennomføre hele den prosessen. Tidsperspektivet er imidlertid i seg selv ikke nok. Dersom det rent hypotetisk var tid til å forsøke andre, fredlige hjelpetiltak, må også disse forsøkene etter overveiende sannsynlighet antas å ikke føre frem. Kun i en slik situasjon er kriteriet om ”siste utvei” oppfylt.

2.7 Proporsjonalitetsprinsippet

Proporsjonalitetsprinsippet innebærer at varigheten, intensiteten og graden av en militær intervensjon må være på et minimum av hva som er nødvendig ”to secure the defined human protection objective”.⁶

Varighet, intensitet og grad av en militær intervensjon bør holdes på et minimum av det som trengs for å hindre en humanitær krise for å utbre seg.

⁶ The Responsibility to protect, ICISS, 2001, forord: XII

Statens politiske system skal kun angripes i den grad det undertrykker befolkningen, men da kun med de midler som er nødvendige.

Prinsippet gjør seg mer gjeldene her enn hvor det er snakk om ”vanlig” krigføring. I humanitær forstand, er det snakk en militæraksjon med sikte på å skade det regimet som undertrykker menneskerettighetene, ikke staten som sådan. Midlene som tas i bruk må derfor holdes innenfor det som en høyst nødvendig. Det er ikke snakk om å ”vise muskler”, slik det som oftest er ved vanlig krigføring.

2.8 Gode utsikter

For at intervensjonen skal være akseptabel, må man også ha en overveiende tro på at intervensjonen vil være vellykket. Med andre ord må man ha gode utsikter i påvente av intervensjonen. Konsekvensene av at man reagerer må antas å være mindre enn hvis man ikke foretar seg noe.

Dersom en militær intervensjon utløser muligheten for en enda større konflikt, kan den i følge rapporten ikke berettiges. I noen tilfeller er det slik at mennesker ikke kan reddes uten et enormt tap – kanskje utover de aktuelle landegrenser med store militære styrker involvert – da kan ikke en militær intervensjon rettferdiggjøres. Realiteten kan vise seg å være brutal, men ICISS tar dette standpunktet i deres rapport. Standpunktet kan kanskje forstås ut fra en betraktning om at minst mulig menneskeliv skal gå tapt. ”minstemulig-tanken” kan ikke opprettholdes dersom konflikten skulle spre seg.

Å fatte en beslutning om å gå til humanitær intervensjon, vil for mange si det samme som å slå et slag for menneskerettighetene. Inkludert den tidligere Generalsekretær i FN; Kofi A. Annan. Han sier i sin tale til FNs kommisjon for menneskerettigheter holdt i Genève 7 april 1999, at ”A United Nations that will not stand up for human rights, is a United Nations that cannot stand up for itself”. Videre sier han; “unless the Security Council can unite around the aim of confronting massive human rights violation and crimes

against humanity, then we will betray the very ideals that inspired the founding of the United Nations”.⁷

Oppsummeringsmessig dette kapittelet, kan man kort si at en “humanitær intervensjon” er hvor stater:

- alene eller i koalisjon,
- med eller uten den intervenerte stats samtykke,
- går inn for å gjenopprette fred og sikkerhet for statens befolkning.

Intensjonen er å beskytte, forhindre og forebygge overgrep mot grunnleggende menneskerettigheter. Det bunner i solidaritet og tanken på at en konflikt ikke skal spre seg og skape en utrygg verden.

En militær humanitær intervensjon skal i all hovedsak godkjennes av FNs Sikkerhetsråd. Unntaksvis kan godkjenning fåes av Generalforsamlingen. Nærmere om dette, se nedenfor i punkt 4.3.4.1. Atter et unntak er at Generalsekretæren med hjemmel i FN – paktens artikkel 99 kan autorisere en intervensjon på slikt grunnlag.

3 FN og Sikkerhetsrådet

3.1 FN

FN ble grunnlagt 24 oktober 1945. 51 stater underskrev. I dag står organisasjonen oppført med 192 medlemmer – Vatikanstaten er den eneste suverene stat som avstår fra medlemskap.

Som kjent er 1945 året hvor andre verdenskrig ble avsluttet. Verden trengte en organisasjon som fokuserte på fred og sikkerhet for verdens borgere – FN ble da startet som en global organisasjon med verdensfred som mål.

⁷ The Question of Intervention, Kofi A. Annan, 1999, s 20

FN er ikke et overnasjonalt organ. Det vil si at alle medlemsstatene er suverene stater med like rettigheter og plikter uavhengig om de er små stater eller supermakter. Dette slås fast i FN-paktens artikkel 2(1). Likevel er det slik at alle stater plikter å bistå organisasjonen i de aksjoner den måtte iverksette, jf art 2(2) og (5). Statens plikter etter FN-pakten er også overordnet de pliktene staten måtte ha etter andre traktater, art 103. Pakten står da som *lex superior* overfor andre traktater staten måtte ha inngått.

Begrensningen i FNs kompetanse overfor medlemsstatene, gjelder forbudet mot å intervenere i saker som gjelder statens indre forhold jf art 2(7) som lyder slik:

” The Organization and its Members, in pursuit of the Purposes in Article 1, shall act in accordance with the following principles... (nr. 7) Nothing contained in the present Charters shall authorize the United Nations to intervene in matters which are essentially within the domestic jurisdiction of any state or shall require the Members to submit such matters to settlement under the present Charter; but this principles shall not prejudice the application of enforcement measures under Chapter 7”.

Altså kan en stat ikke med hjemmel i denne artikkel intervenere i andre staters politikk eller i andre staters anliggender generelt. En videre tolkning av artikkelen innebærer at FN på alle måter hindres i å intervenere i andre staters anliggender – dersom ikke organisasjonen står overfor en trussel om brudd på fred eller et aktuelt fredsbrudd av en slik art som faller inn under art 41 eller 42.

Art 2(7) har vært mye debattert. Det hevdes at bestemmelsen tolkes strengere enn intendert og videre at FN-pakten er full av motsigelser.⁸ Sett i sammenheng med de andre artiklene i pakten, som artikkel 41 og 42, finner man at artikkel 2(7) må tolkes i lys av den situasjonen man står overfor.

⁸ Sovereignty, Humanitarian Intervention and the military, Åge Eknes og Anthony McDermott, 1994, s 6

To spørsmål som oppstår ved tolkningen er hva er som egentlig å anse som en ”intervensjon” og hva er å anse som ”indre forhold”? FN må kunne intervensjon i saker som berører andre stater, og ikke bare en stats indre anliggender, slik som krig og fred. FN har heller ikke sett bestemmelsen slik at den er til hinder for å gripe inn i saker som setter menneskerettighetene på spill – dette samsvarer med Paktens formål. Bestemmelsen kan tolkes slik at den kun forbyr innblanding i saker som hovedsakelig, ”essentially”, gjelder indre forhold.⁹ Forbudet gjelder ikke hvor det er snakk om innblanding hvor bare visse elementer gjelder indre forhold. Vernet art.2(7) gir mot innblanding fra FN er altså noe begrenset.

Hvis vi ser tilbake på forholdene under den kalde krigen, så hadde ikke humanitære intervensjoner noen betydelig plass på FNs agenda. Faktisk, innenfor Generalforsamlingen, så man det slik at intervensjon på humanitært grunnlag – og intervensjon overhodet – var uønskelig. I den grad tema var under debatt, ble FN-pakten brukt som argument for at FN ikke hadde noen rolle i internasjonale konflikter hvis organisasjonen ikke ble invitert av partene, hvis i det hele tatt en invitasjon berettiget intervensjonen. Et annet rådende argument, var at FN og Pakten var utformet for å skape verdensfred og *reducere* faren for krigføring på internasjonalt plan. Tilhengerne av argumentet mente at ved å godkjenne humanitære intervensjoner godkjente man også i stor grad krigføring på internasjonalt plan.

10

Motargument til dette er at en humanitær intervensjon per definisjon er fjernt fra hva det som kalles ”krigføring”. I en krig er det snakk om å *overvinne* en annen part. I en humanitær intervensjon er det snakk om å *beskytte* en annen part. Ved å beskytte den annen part reduseres faren for at uroen innen staten brer seg utover landegrensene og gjør nasjonal uro til en internasjonal konflikt.

⁹ Sovereignty, Humanitarian Intervention and the military, Åge Eknes og Anthony McDermott, 1994, s 6

¹⁰ Sovereignty, Humanitarian Intervention and the military, Åge Eknes og Anthony McDermott, 1994, s 6

I perioden frem til 91, demonstrerte Sikkerhetsrådet en uvilje til å gripe inn i tilfeller som gjaldt fred og sikkerhet. Eksempelvis foretok ikke rådet seg mye da borgerkrig brøt ut i Somalia i 1990. Dette varte imidlertid ikke lenge, og man så en klart tendens i en annen retning med daværende Generalsekretær, Peres de Cuellar, sin tale ved universitetet i Bordeaux i april 1991;

”We are clearly witnessing what is probably an irresistible shift in public attitudes towards the belief that the defence of the oppressed in the name of morality should prevail over frontiers and legal documents”.¹¹

På tross av forsøk på å forbedre FNs rolle når det gjelder å besvare humanitære spørsmål – som ved opprettelsen av ”Department of Humanitarian Affairs” i 1992, har det innen FN ikke vært ført noen bred debatt rundt spørsmålet om ”humanitær intervensjon”.

FN har blitt kritisert for å ha begitt seg ut på en ”intervensjons-debatt” uten at et fast sett kriterier og tilstrekkelig kapasitet på området. Dette har ført til at FNs praksis til tider har vært noe uforutsigbar. Noen ganger har militære humanitære intervensjoner blitt godtatt, andre ganger ikke. I 1991 ble en humanitær intervensjon godtatt for å hjelpe kurderne som hadde blitt angrepet av Irak.¹² Et mer dagsaktuelt eksempel er konflikten i Darfur-regionen sør i Sudan. Opptøyene startet i 2003, men først i 2007 vedtok sikkerhetsrådet å sende styrker dit på militært humanitært grunnlag.¹³

Trolig er det mest kjente eksempelet på ikke-intervensjon folkemordet i Rwanda i 1994. I noen tilfeller har militære styrker blitt sendt til kriseområder, i andre tilfeller har det blitt sendt fredsbevarende styrker. Andre tilfeller innebærer at FN har stolt på humanitære organisasjoner eller Generalsekretæren – hvis FN har involvert seg overhode.

¹¹ Sovereignty, Humanitarian Intervention and the Military – Åge Eknes og Anthony McDermott – 1994, s 7

¹² Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003, s 146

¹³ <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/artikkel.php?artid=199809>

I tiden etter Golfkrigen finnes en del eksempler på FN-intervensjoner på humanitært grunnlag. Ett eksempel er intervensjonen i Somalia i 1992 som omtales nærmere i punkt 4.1. På bakgrunn av store sivile tap samt tap av FN – arbeidere og mye problemer for NGOs og FNs egne humanitære organisasjoner, høstet FN mye kritikk internasjonalt i forbindelse med denne intervensjonen.

Videre er det skrekkeeksempelet; Rwanda. FN utstedte her ut humanitære, fredsbevarende styrker. Styrkene ble tvunget til å flykte ettersom konflikten mellom landets to etniske grupper eskalerte. Resultatet ble, som det vil bli nærmere redegjort for i punkt 4.2, et av de verste folkemordene verden har sett.

Et av problemene FN står overfor, er å samkjøre de militære intervensjonene med andre organisasjoner. Det blir argumentert at fordi de militære og humanitære styrkene ikke samarbeider godt nok, reduseres operasjonenes effektivitet. Mangel på samarbeidsvilje mellom de partene som er involvert – NGOs, FN-styrkene og de militære styrkene – på grunn av ”nye” problemer som oppstår er kanskje mye av grunnen til at operasjonene ikke fungerer slik at man oppnår det resultatet man ønsker – nemlig fred.

Beslutningsevnen må også forbedres. Dersom rådet ikke er i stand til å ta hurtige og effektive beslutninger, vil konfliktene innen landet eskalere før verden rekker å handle.

For at en militær humanitær intervensjon skal kunne godkjennes i henhold til FN-pakten, må intervensjonen godkjennes av FNs sikkerhetsråd. Godkjennelsen bør komme hurtig. Det tar tid å planlegge en intervensjon, samle styrker og komme frem til et felles ståsted. Dersom det ikke skal bli slik at verdens supermakter skal stå i bresjen for operasjonene som gjennomføres, må FN ta mer ansvar. Det er jo tross alt derfor FN ble opprettet – for å skape en verden som ikke er preget av kriger og stadig nye konflikter.

FN blir kritisert fordi de ikke klarer å samle styrker og starte en operasjon før konflikten allerede har nådd toppen – eller er forbi det verste. I Rwanda trakk FN styrkene seg tilbake

akkurat når borgerkrigen tok til fordi organisasjonen ikke hadde kapasitet til å takle situasjonen. FN sto handlingslammet frem til franske styrker tok saken i sine hender og forsøkte å opprette en form for orden – da fikk FN tid til å organisere sin tilstedeværelse i det borgerkrigsrammede landet.

Militære humanitære intervensjoner er spesielt vanskelige. Per definisjon innebærer ikke en humanitær intervensjon at styrkene går til krig mot et land, men på mange måter er situasjonen den samme. Etter invasjonen i Somalia har en amerikansk offiser uttalt: “This is the worst kind of warfare because it is insidious. You are surrounded by the enemy. You are surrounded by the friendlies. You are surrounded by the innocent and the guilty”¹⁴

3.2 Sikkerhetsrådet

Sikkerhetsrådet er FNs handlingsorgan og skal være den institusjonen innen FN som har mest makt. Som tidligere sagt i punkt 2.3, er det hovedsakelig kun Sikkerhetsrådet som kan iverksette fredsbevarende styrker. Ethvert medlemsland innen FN er da forpliktet til å stille hvis bedt om det.

Sikkerhetsrådet har fem faste medlemmer; USA, Kina, Storbritannia, Frankrike og Russland. Videre er det ti land som er rullerende medlemmer.

De fem faste medlemslandene har vetorett. Dette innebærer at dersom ett av landene ikke støtter et forslag presentert for rådet, kan forslaget ikke godkjennes – selv om de ti rullerende landene og øvrige faste medlemslandene stemmer for. Disse fem landene utøver, etter manges mening, en altfor dominerende innflytelse.

Sikkerhetsrådets rolle kommer tydelig frem i FN-paktens Kapittel VII. Dette kapittelet omhandler ”Action with Respect to Threats to the Peace, Breaches of the Peace and Acts of

¹⁴ Sovereignty, Humanitarian Intervention and the military – Åge Eknes og Anthony McDermott – 1994,s15

Aggression”. Altså gjelder det hvor man står overfor trussel mot freden, brudd på fred eller hvor man står overfor en angrepssituasjon. FN-paktens artikkel 39, som innleder kapittelet, viser hen til art 41 og 42 når den oppsummerer Rådets oppgaver.

Artikkel 41 viser til hva Rådet kan pålegge medlemsstatene som ikke omhandler våpenbruk. Ettersom min oppgave i hovedsak gjelder militære humanitære intervensjoner, velger jeg derfor å bare gjengi Paktens art 42:

”Should the Security Council consider that the measures provided for in article 41 would be inadequate or have proved to be inadequate, it may take such actions by air, sea, or land forces as may be necessary to maintain or restore international peace and security. Such actions may include demonstrations, blockade, and other operations by air, sea, or land forces of Members of the United Nations”.

Artikkelen sier ikke ordrett at en militær intervensjon kan godkjennes av Sikkerhetsrådet etter denne artikkelen, men en tolkning av “as may be necessary” leder til et slikt standpunkt.

ICISS har trukket sine kriterier for at en militær intervensjon kan anses berettiget blant annet utfra denne bestemmelsen. Artikkelen omhandler tiltak som ”would be inadequate or have proven inadequate...”. I kriteriet ”siste utvei” snakker man om at en militær intervensjon enten må være siste utvei etter at alle andre måter er utprøvd (“proven inadequate”), eller det må antas at en løsning på konflikten uten militære styrker (“would be inadequate”), ikke ville fungere.

Tidligere nevnte jeg seks kriterier som må foreligge for at en militær humanitær intervensjon skal kunne anses berettiget.

Disse kriteriene kan ved første øyekast synes hensiktsmessige. Det kan imidlertid spørres hvor godt de egentlig passer de inn i ikke-innblandingsprinsippet som er FN og folkerettens hovedregel. En del av kriteriene må diskuteres.

For eksempel punktet om ”rett intervensjon/rett motiv”. Motivet skal altså være å beskytte. FNs Sikkerhetsråd har, i hvert fall ifølge ICISS’ rapport, ene og alene evnen til å fastslå om er intervensjon er rettmessig eller er i uoverensstemmelse med folkeretten.¹⁵ Intervensjon uten mandat fra Sikkerhetsrådet, slik som i Kosovo, burde ikke skje fordi det vil svekke FNs omdømme og troverdighet. Dette høres rimelig nok ut. Men i situasjoner som den i Kosovo, kunne kommisjonen tenke seg at internasjonale organisasjoner tok ansvar og så kan Sikkerhetsrådet godkjenne i ettertid... Spørsmålet blir da; hva om sikkerhetsrådet *ikke* godkjenner det regionale organisasjoner har foretatt seg.

Problemet er at det ikke er noe klart *svar* på problemet. Man kan lage all verdens rapporter og komme med utallige tolkninger av FN-paktens art 2(7), 41, 42 og så videre, men finnes det egentlig noe fasitsvar? Finnes det egentlig noen tolkning som kan anvendes på ethvert forhold? Sannsynligvis ikke. Situasjonen må ses an og verden må være handledyktig, ikke handlingslammet på grunn av mangel på mandat.

Når Sikkerhetsrådets medlemsland kommer sammen for å diskutere om en intervensjon skal være berettiget eller ikke, vedtas det en resolusjon. Resolusjonens holdepunkter må overholdes for at intervensjonen skal være rettmessig.

¹⁵ The responsibility to Protect, ICISS, 2001, s 35

4 Humanitære intervensjoner i Somalia, Rwanda og Kosovo

I avhandlingen har jeg ofte vist til de humanitære intervensjonene i Somalia, Rwanda og Kosovo. Jeg vil nå gå dypere inn i hver enkelt intervensjon.

4.1 Somalia

4.1.1 Bakgrunn for krisen

For å forstå somalisk politikk må man forstå viktigheten av klansystemet. Somalia er et land med ett språk, Somali, og en religion, Islam. Likevel er befolkningen splittet – splittet i klaner og underklaner.¹⁶

Siad Barre styrte landet diktatorisk. Han beholdt makten ved å manipulere klanene og ved å ty til vold. Tross hans diktatoriske styresett, mottok hans regjering støtte fra USA.

”The United Somali Congress” ble dannet våren 1989. En allianse mellom to medlemmer av Hawiye – klanen, Mohamed Farah Aidid og Ali Mahdi, førte til at Barre ble drevet fra hovedstaden, Mogadishu, i januar 1991. Aidid og Mahdi tok altså makten ved statskupp. Håpet om at man nå skulle klare å forme en nasjonalt anerkjent styringsmakt brast ettersom de styrkene som drev bort Barre igjen delte seg og formet underklaner som kjempet mot hverandre.

I november 1991 var det full krig mellom Aidid og Mahdi. Somalia ble et land preget av krig og ødeleggelse av en grad man ikke før hadde sett. Særlig i Mogadishu, som nå mer eller mindre var delt i to væpnede deler, oppstod det flere blodbad. Ett resulterte i at 14.000 ble drept og 30.000 ble såret¹⁷.

¹⁶ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler – 2003, s 174

¹⁷ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler – 2003, s174

Borgerkrigen som startet i 1991 ødela muligheten for Somalia til å klare seg selv. Matproduksjon og dyrehold lot seg ikke gjennomføre hvilket, i tillegg til stor tørke, førte til en sult som drepte mellom 300.000 og 350.000 mennesker i løpet av 1992.¹⁸

FN gjorde aldri noe ordentlig forsøk på å ta tak i situasjonen i Somalia før ved slutten av 1991. Sikkerhetsrådet hadde ikke foretatt seg noe for å forhindre krisen. Landet hadde ikke lengre noen strategisk betydning for stormaktene ved slutten av den kalde krigen. Rådet var i tillegg for opptatt av å engasjere seg i konflikter i Jugoslavia og Irak.

Etter mye samtale mellom FNs utsendte og Aidid og Mahdi ble det i mars 92' utarbeidet en våpenhvileavtale.

4.1.2 Resolusjoner og tiltak samt virkningen av disse

Resolusjon 733, som ble enstemmig vedtatt 23 januar 1992, slo fast at konflikten i Somalia betydde fare for ”internasjonal fred og sikkerhet”. At det i landet er ”fare for internasjonal fred og sikkerhet”, er som hovedregel avgjørende for om en humanitær intervensjon kan anses berettiget. Sammen med resolusjon 746 ledet denne resolusjonen an til UNOSOM I (United Nations Operation in Somalia)¹⁹. UNOSOM I var en humanitær intervensjon uten våpenmandat.

Våpenhvilen man kom frem til i mars 1992, var et gjennombrudd som kan ses på to måter: Man fikk gjort noe for å hjelpe det humanitære arbeidet, og for det andre så hjalp man landet å få tilbake politisk struktur.

Våpenhvilen skulle overvåkes av UNOSOM I.

¹⁸ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler – 2003, s 174

¹⁹ game.indymedia.no – independent media center, Sjur Papazian, 15 jan - 2007

Dessverre skulle det vise seg at man var for optimistiske. Våpenhvilen mellom Aidid og Mahdi var ikke nok ettersom Mogadishu alene hadde blitt til et lovløst område. Gjengene som kjørte rundt i Mogadishus gater, var hovedsakelig ikke underlagt ”krigsherrene” Aidid og Mahdis kontroll. Gjengene krevde en del av den humanitære bistanden som betaling for å beskytte hjelpeorganisasjonene mot angrep. Dette ble ikke fulgt opp og gikk derfor utover de som var en del av de humanitære hjelpeorganisasjonene utenfor staters myndighet (NGOs).

På dette tidspunktet hadde *ikke* FNs Sikkerhetsråd kontroll over situasjonen i Somalia og landets hovedstad. USA var en sterk motsander av å sende så mye humanitær hjelp på dette tidspunktet. Landets ledere fryktet at kostnadene ville bli for store – paradoksalt nok var det USA som *ledet an* den militære humanitære intervensjonen senere samme år.

Etter samtaler med Aidid og Mahdi, fikk FN lov til å sende frem hundre hjelpearbeidere til landet. Disse kom ikke frem før medio september selv om godkjenningen kom i begynnelsen av august. På dette tidspunktet hadde Sikkerhetsrådet vedtatt en *ny* resolusjon, 775, som gikk ut på å sende ytterligere en tropp på ca 3000 til Somalia. Resolusjonen ble vedtatt 28 august 1992²⁰. Disse skulle sendes med eller uten samtykke fra krigsherrene.

775 – resolusjonen var godkjent under kapittel VII I FN-pakten, men gav ikke mandat til våpenbruk.

4.1.2.1 **Operation Restore Hope**

I desember 1992, ba USA om mandat for å sende en tropp på 30.000 til Somalia, den såkalte ”Operation Restore Hope”. Dette var i motsetning til resolusjon 775, en *militær* humanitær intervensjon.

²⁰ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler – 2003 s 177

Det er tre hovedgrunner til hvorfor USAs president, George Bush, ønsket å gå gjennom med denne operasjonen:²¹

Først og fremst sies det at President Bush fikk ”humanitære impulser”... Han husket å ha sett barn sulte i Sudan på midten av åttitallet og tenkte at krisen i Somalia ikke måtte komme så langt – man måtte sende militære styrker for å forhindre sultekatastrofe.

En annen motiverende faktor for inngripen i Somalia, er at man antok at dette ville bli en kortvarig operasjon med relativt lav risiko involvert. FN sendingene skulle beskyttes og ikke risikere at soldater ble sendt hjem i lik poser. Grunnen til at man ikke fulgte opp presidentkandidat Clintons forslag om å intervenere i Bosnia, var nettopp det at man fryktet det ville bli en særdeles omfattende, tidskrevende intervensjon med fare for store menneskelige tap.

En medvirkende årsak til at Bush ville intervenere i Somalia, er trolig at han ville fjerne oppmerksomheten fra ikke-intervensjonen i Bosnia.

Ytterligere en årsak, er at Clinton var valgt til ny president og Bush ville gå av med en utenrikspolitisk suksess som viste USAs internasjonale ansvar.

USA gjorde det også klart at de ikke kom til å foreta seg noe dersom de ikke hadde FN i ryggen. Altså ville ingenting komme til å skje uten Sikkerhetsrådets godkjenning.

Det kan stilles spørsmål ved USAs hensikt med intervensjonen. Somalia både hadde og har en del oljeforekomster. Rett før Barre mistet makten ved statskuppet i 1991, gav han nesten 2/3 av landets territorium som oljekonsesjoner til store selskaper som Phillips og Amco.

²¹ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003, s. 180.

Trolig intervenerte USA i hvert fall ikke utelukkende i humanitært øyemed, men også for å vinne kontroll over oljekonsesjonene.²²

For øvrig kan det se ut som USA i dag har endret noe på behovet for FN-mandat ved intervensjoner. Intervensjonen i Irak i 2003 er et eksempel²³. Intervensjonen i Irak bærer muligens preg av invasjon fremfor intervensjon. En noe større klarhet rundt den problemstillingen oppnås kanskje i punkt 5.1.3. USA sto uten FN mandat, uten godkjenning fra sikkerhetsrådet og flere av de fem faste medlemslandene i rådet la ned veto mot intervensjonen.

FNs generalsekretær mente at alle fredlige midler for å gjenopprette fred og sikkerhet i Somalia var utprøvd og mislykket. At alle fredlige midler er oppbrukt, er som tidligere nevnt overfor i punkt 2.2, et viktig kriterium for at en militær intervensjon skal være berettiget. General sekretær, Boutros-Gali, gav uttrykk for at den eneste måten man kunne være sikker på at humanitær hjelp kom til Somalia, var militær intervensjon. General sekretæren rapporterte til Sikkerhetsrådet 29. november 1992 hvor han satte frem fire mulige fremgangsmåter.²⁴

Han sa blant annet at ettersom det ikke var noen myndighet i Somalia nå som kunne godkjenne en militær intervensjon i regi av FN, måtte Sikkerhetsrådet autorisere intervensjonen under FN-paktens artikkel 39 Kapittel VII. Art 39 henviser også til art 41 og 42 som omhandler henholdsvis humanitær intervensjon og militær humanitær intervensjon.

”Operation Resore Hope” har blitt kritisert for å ha hatt helt feil hovedfokus. Da amerikanerne først fikk øynene opp for sult problemet, hadde *det* problemet egentlig kommet forbi det verste. Hovedutfordringen nå var alvorlige epidemier som malaria og

²² game.indymedia.no – independent media center, Sjur Papazian, 15 jan - 2007

²³ <http://www.minerva.as/?vis=artikkel&fid=3016&id=1909200614571715952&magasin=ja>

²⁴ Saving Strangers-Nicholas J. Wheeler-2003, s 183

andre alvorlige sykdommer. Isteden for å bidra med medisin, kom det bare uhorvelige mengder med mat til en stor mengde mennesker som ikke lengre primært hadde behov for mengder med *mat*, men *medisiner*.

Enkelte vil ha det til at ”Operation Restore Hope” ikke hadde noen effekt på dødstallene overhode.²⁵

4.1.2.2 Resolusjon 794 – Unified Task Force (UNITAF)

Resolusjon 794 ble enstemmig vedtatt 3. desember 1992. I preamblet til resolusjonen sies det hvorfor man måtte ta i bruk kapittel VII i Pakten:

“The magnitude of the human tragedy caused by the conflict in Somalia, further exacerbated by the obstacles being created to the distribution of humanitarian assistance, constitutes a threat to international peace and security”.²⁶

Resolusjon 794 ble vedtatt med det for øye å få mat og medisiner ut til befolkningen. Verken UNOSOM I eller ”Operation Restore Hope” hadde klart dette på en tilstrekkelig tilfredsstillende måte. Bistanden FN sendte i form av mat og medisiner ble for det meste stjålet av militsen. Behovet for en *våpenstyrke* satt ut for å forhindre dette samt sørge for at bistanden nådde dem som trengte det, ble særdeles prekært. Militsen ville fått alt for stor makt dersom den skulle fortsette å ha kontroll på så å si alt av mat og medisiner. På en måte kan man si at mat og medisiner ble til et våpen militsen brukte mot befolkningen.

²⁵ Saving Strangers-Nicholas J. Wheeler-2003, s 188

²⁶ Saving Strangers –Nicholas J. Wheeler – 2003, s 183

Sikkerhetsrådet måtte finne en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet før de kunne ta i bruk kapittel VII-aksjoner. Det vil si aksjoner som innebærer bruk av våpenmakt. Banebrytende ved denne intervensjonen, er maktbruk for å hindre humanitære lidelser *innenfor* et lands grenser, og at disse skal konstituere en fare for internasjonal fred og sikkerhet. I Somalia gikk borgerkrig, sult og epidemier så hardt utover sivilbefolkningen at sikkerhetsrådet for første gang tok affære på et noe annerledes grunnlag. Vanligvis blir ikke en borgerkrig ansett som en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet.

Sikkerhetsrådet fikk med intervensjonen i Somalia en ny rolle fordi flere medlemsland uttrykte rådets moralske ansvar for å redde menneskene i land som led av sult og borgerkrig.

Likevel er det ikke slik at alle land så intervensjonen i Somalia som ”banebrytende”. Mange vurderte situasjonen som så ekstraordinær og spesiell at den som sådan ikke kunne ses som banebrytende, ut fra en betraktning om at liknende situasjoner neppe ville oppstå andre steder. Land som så det slik, mente at det var lettere å ta i bruk kapittel VII ettersom det ikke var noen myndighet i Somalia på den tiden resolusjon 794 ble vedtatt. Statens myndigheter skal helst godkjenne en eventuell intervensjon for at det skal være rettmessig, men ettersom det var anarkistiske tilstander i Somalia på den tiden måtte man intervensjon på bakgrunn av menneskerettighetene.

Kina og India, blant annet, mener ikke at intervensjonen i Somalia kan ses som noe eksempel på når en humanitær intervensjon er rettmessig. Begge landene valgte likevel å slutte seg til resolusjonen. Begrunnelsen var at landene så ikke resolusjonen som noen svekkelse av prinsippet i FN-paktens 2(7) som går på ”domestic jurisdiction”²⁷. De så ikke slik på intervensjonen at ikke-innblandingsprinsippet var brutt og heller ikke brøt intervensjonen med Somalias suverenitet. Simpelthen fordi det eksisterte ikke noen suveren stat per se som man intervensjonerte i.

²⁷ Saving Strangers – Nicholas J. Wheeler – 2003, s 187

Resolusjon 794 , UNITAF, er trolig den eneste delen av intervensjonen som kan sies å være en suksess. I generalsekretærens rapport til sikkerhetsrådet 26 januar 1993, kunne han melde om at den USA – ledede UNITAF – styrken hadde fullendt sitt oppdrag. Humanitær bistand hadde nådd de som trengte det mest. Operasjonen var høyst nødvendig for å forhindre at utallige somaliere mistet livet.

UNITAF hadde kun fått mandat til å bruke våpen i forbindelse med humanitær bistand (mat og medisiner).

For å kunne hjelpe somaliene med å bygge opp landet sitt, trengtes et videre mandat enn resolusjon 794. Resultatet ble resolusjon 814. Resolusjonen er historisk. Den autoriserte intervensjon i medhold av FN-paktens kapittel VII for å: etablere et trygt miljø i Somalia, skape politisk forsoning og samsvar mellom partiene, gjenoppbygge lovlydighet og hjelpe flyktninger.

Ingen motsatte seg resolusjonen og det den innebar, men det ble behov for å understreke at den humanitære intervensjonen ikke skulle statuere noe eksempel på hvordan man skulle gå frem ved senere intervensjoner. Somalia ble sett på som en svært spesiell sak.

For lettere å nå målet ble UNITAF omgjort til UNOSOM II 4 mai 1993.

4.1.3 **”Slaget i Mogadishu” – USA og FN trekker seg tilbake**

Kampene mellom de Amerikanskledede styrkene, UNOSOM II og Somali National Alliance (SNA) fortsatte.

Etter hvert som tilstanden i landet forverret seg sto de fredsopprettende styrkene handlingslammet på tross av våpenmandat.

Mye av grunnen til at UNOSOM II ikke ”nådde frem”, kan være at Aidid ble sett på som nøkkelen til seier. Dersom hjelpestyrkene fikk fanget han, var landet reddet.

Vendepunktet kom i oktober 1993 da to amerikanske blackhawk helikoptre ble skutt ned av somalisk milits.²⁸ 18 US Rangers ble drept og gjennom diverse media fikk verden se bilder fra Mogadishu hvor liket av en amerikansk soldat ble slept etter bile bortover gatene i Somalias hovedstad.

Clinton annonserte at USA ville trekke seg tilbake fra Somalia innen mars 1994.²⁹ FN fulgte etter i februar 1995.³⁰

Mohamed Farah Aidid ble president i landet i 1995, men hans sønn tok over i 1996 etter Aidid ble drept i en skuddveksling samme året. I fremstillingen nedenfor, 4.1.4, kommer jeg etter Aidids død samt situasjonen per i dag.

4.1.4 Resultater?

Først da USAs styrker kom på banen begynte det for alvor å skje noe. Særlig med vedtaket av resolusjon 794 og innsettelsen av UNITAF – styrkene, fikk sivilbefolkningen hjelp. Det å hjelpe sivilbefolkningen i landet, skal være hovedfokus ved humanitære intervensjoner – både de militære og de rent humanitære.

Helt opplagt er det at man ikke tar på seg noen lett oppgave ved å forsøke å gjenopprette et lands politiske struktur. Kanskje særlig et land som Somalia hvor klan – systemet sto sterkt – slik det fortsatt gjør per 2008. Somalia var et land styrt med våpen av krigsherrer som kjempet mot hverandre. Stemmer folk tidligere hadde hørt på, ble stilnet med våpenmakt

²⁸ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003, s 198

²⁹ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003 s 199

³⁰ ³⁰ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003 s 200

og såkalte ”clan elders” (de opprinnelige lederne innenfor klanene) våget ikke lengre snakke ut.

Somalia i dag, uten Aidid, er fortsatt et land som trenger hjelp. Kampene mellom Aidid og andre krigsherrer sluttet ved Aidids død, men nye sto klare for å ta over etter ham.

Somalia i dag er fortsatt et land uten internasjonalt godkjent regjering, uten lover og regler og uten et demokratisk styresett.

Landet anses i dag for å være det farligste landet i verden å oppholde seg i.³¹

Den siste fungerende regjeringen ble ledet av diktatoren Barre. I ettertid har makten ligget hos krigsherrene og skiftende regimer som sjelden har beholdt makten lengre enn noen måneder av gangen. Situasjonen i landet etter intervensjonen gjør det derfor vanskelig å se på intervensjonen som vellykket.

4.1.5 Intervensjonens rettmessighet

Jeg vil først se på de seks kriteriene for militær intervensjon fremsatt i ICISS – rapporten av 2001. For ikke å gjøre fremstillingen nummervis slik som overfor, står kriteriet i hvert avsnitt i anførselstegn.

Noe av det viktigste ved en humanitær intervensjon, er at det utføres av rett myndighet. ”Rett myndighet” står som punkt en på ICISS’ liste. I Somalia intervenerte FN og USA med mandat fra sikkerhetsrådet. Ettersom det ifølge FN-pakten er sikkerhetsrådet som skal ta avgjørelsen om den aktuelle konflikten truer ”internasjonale fred og sikkerhet”, jf artikkel 2(7) jf. artikkel 39, må intervensjonen ses berettiget.

³¹ <http://www.vg.no/reise/artikkel.php?artid=531330>

Videre fokuseres det på viktigheten av å ha en ”rettferdig sak”. Hva angår FN, er det utvilsomt at grunnlaget for intervensjon kan sies å være rettmessig. For USAs vedkommende, er rettmessigheten noe diffus.

At intervensjonen i Somalia ikke kunne blitt gjennomført uten støtte fra USA, er helt på det rene. FN mangler muligheten til å opprettholde en slik intervensjon både hva angår økonomi og arbeidskraft. Det omstridte ved USAs intervensjon, er om landet fokuserte litt for mye på olje og det å vinne godt omdømme i verdenssamfunnet. Samtidig er det trolig slik at Bush forsøkte å rette opp feilen ved ikke å intervenere i Bosnia, samt han ønsket å forlate embetet med stil – også nevnt tidligere i punkt 4.1.2.1.

Konklusjonen her må bli noe todelt. FN hadde utvilsomt ”rettferdig sak”, men litt mer diffust med USA. Likevel er det viktig å huske at påstander om at USA ”bare” ønsket å vinne et godt omdømme, olje og å rette opp feil er spekulative og vanskelig å fastslå.

”Siste utvei” er uten tvil et kriterium som er oppfylt med Somalia – intervensjonen. I første omgang ble det kun sendt hjelpearbeidere uten våpenmandat. Etter at dette ikke førte frem, fikk USA FN-mandat for å gjennomføre en militær humanitær intervensjon. Slik befolkningen var rammet av borgerkrig, sult, epidemier og total lovløshet, ble våpenmakt ”siste utvei”.

Om ”proporsjonalitetsprinsippet” ble overholdt, er mer usikkert. USA og Storbritannia hadde etterlatt seg mye våpen militsen og Aidid kunne bruke, men noen våpenstyrke på linje med USAs var neppe å oppdrive. Likevel ble det sendt mest bakkestyrker til Somalia – noe som gjorde at soldatene og militsen sto mer likt. Rent subjektivt, mener jeg at for å gjennomføre en suksessfull militær humanitær intervensjon, er det umulig å opprettholde proporsjonalitetsprinsippet til det ytterste. Min oppfatning av situasjonen er derfor at USA og FN overholdt prinsippet i den grad det var mulig.

”Gode utsikter” er siste vurderingsmoment. Intensjonen var først og fremst å få mat og medisiner ut til sivilbefolkningen, dernest å få tak i Aidid og stille ham for retten. Avslutningsvis, skulle landet få hjelp til å klare seg selv. For å klare dette skulle intervensjonsstyrkene hjelpe landet å innsette en internasjonalt godkjent styringsmakt samt innføre demokrati og ikke minst nasjonale lover og regler. Ettersom styrkene var såpass sterke og motiverte for intervensjonen da de først ble utplassert, er det trolig styrkene virkelig hadde gode utsikter.

4.1.6 Konklusjon

Ifølge FN-paktens kapittel VII, artikkel 39, er det sikkerhetsrådet som skal bestemme om det eksisterer noen trussel mot fred og hva som eventuelt skal foretas dersom en trussel foreligger. Ettersom Pakten ble overholdt, må Somalia intervensjonen sies å være berettiget jf artikkel 39 jf 42. FN – paktens regnes for å være internasjonal sedvanerett og således en del av folkeretten. Intervensjonen medfører altså ikke brudd på folkeretten.

4.2 Rwanda

4.2.1 Bakgrunn for krisen

På 1950-tallet levde de to dominerende folkegruppene i Rwanda, tutsiene og hutuene, side om side. Forandringen kom da Belgia som kolonimakt, klarte å skape politiske ulikheter mellom to folkeslag som levde sammen og snakket samme språk. Forandringene skjedde gradvis mot slutten av 50-tallet. Tutsiene, minoriteten, ble gjort til det øvre folkeslaget som regjerte i landet, Hutuene det underlegne. Belgierne fordelte Rwandas få goder etter nye etniske termer.³²

³² Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003, s 210

Hutuene gjorde opprør og kom til makten i 1959 og Belgia trakk seg tilbake i 1961. I 1961 kom FN inn i landet for å kontrollere den tilspissede situasjonen mellom hutuene og tutsiene. Tutsiene forsøkte å ta tilbake makten i 1963. Hutuenes tilbakeslag beskrives som den verste og mest systematiske menneskelige massakren siden nazistene forfulgte og drepte jødene.³³

Hutuen Major General Juvenal Habyarimana tok makten ved statskupp i 1973.

4.2.2 Mulige årsaker til folkemordet

Den direkte årsaken kan tilbakeføres til frykt blant ekstremister innenfor Habyarimanas parti og, Movement National Pour la Revolution et le Developpement (MNRD), for at presidenten skulle dele makten med moderate hutuer og med tutsiene.³⁴

Det internasjonale samfunnet presset på at styresettet i Rwanda måtte demokratiseres. Alternativet var økonomiske intervensjoner som ville gå utover kaffereksepten – landets viktigste eksportkilde. Økonomisk bistand ville også reduseres dersom ikke mer vekt ble lagt på menneskerettighetene og man så en konstitusjonell forandring.

Hutuene ønsket ikke de flyktende tutsiene tilbake i landet og presset presidenten til å holde dem ute. Tutsienes parti, Rwandan Patriotic Front, RPF ønsket like politiske og sosiale rettigheter for tutsi-flyktningene og ville komme frem til en maktfordelingsavtale.

4.2.3 Forsøk på forsoning

Etter lange forhandlinger og press fra USA, Frankrike, Belgia og andre afrikanske styrker, kom tutsiene og hutuene til enighet om en fredsavtale. Den ble underskrevet i Arusha,

³³ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003, s 210

³⁴ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003, s 211

Tanzania i august 1993.³⁵ Sikkerhetsrådet bestemte ved resolusjon 872, å sende styrker til Rwanda for å kontrollere at demokratiseringsprosessen fremtonet seg som avtalt og at freden ble opprettholdt.

United Nations Assistance Mission for Rwanda - UNAMIR. UNAMIR ble vedtatt 5. oktober 1993 ved resolusjon 872.³⁶ UNAMIR skulle med en styrke på ca 1500 man overvåke fredsprosessen.

Det skulle imidlertid vise seg at freden ikke kunne opprettholdes. Hutuene fant ut at den enkleste måten å forhindre at de måtte dele makten med tutsiene, var å eliminere dem en etter en. Anti-tutsi koalisjoner ble dannet.

4.2.4 **Folkemordet er et faktum**

I forbindelse med at president Habyarimanas fly ble skutt ned 6. april 1994, trådte folkemordet i kraft for alvor.³⁷ Selv om det ikke er helt klart hvem som skjøt ned flyet, var hutuene overbevist hva angikk skyldspørsmålet.

Sikkerhetsrådet strakk imidlertid ikke til med hensyn til å skape en tilnærming mellom hutuene og tutsiene. På denne tiden hadde det hendene fulle med operasjonene i Somalia og Bosnia. Dagen før Rådet samlet seg for å diskutere om de skulle sende fredsbevarende styrker til Rwanda, ble 18 "US Rangers" drept i Somalia.

Frykten for "et nytt Somalia" var noe av grunnen til at FN, og særdeles USA, holdt så tilbake i Rwanda. I Somalia ble mange fra de fredsbevarende styrkene drept som resultat av at FN ikke fulgte de retningslinjer de fungerende myndighetene i landet hadde satt opp. Å

³⁵ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003, s 211

³⁶ Saving Strangers – Nicholas J. Wheeler, 2003, s 212

³⁷ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003, s 213

på nytt forårsake at fredsbevarende styrker kunne bli drept, ble sett på som et så stort tilbakeslag med hensyn til tiltroen verden har til FN at hjelpeberedskaperen ble holdt igjen.

Det er ikke slik at FN ikke hadde noen anelse om hva som kunne komme til å skje i Rwanda. Amerikanske myndigheter mottok en rapport fra CIA som sa at dersom Arusha – prosessen falt sammen, kom en halv million rwandere til å bli drept.³⁸ Department of Peacekeeping Operations hørte ikke på hva sjefen for styrken i Kigali hadde å si. Hans anmodning om våpenbruk ble avfeiet. DPKOs respons på Dallaires anmodning er ”a crucial turning point in the story of the Rwandan genocide”.³⁹ Denne informasjonen, i kombinasjon med kjennskap til den politiske, sosiale, økonomiske og militære situasjonen i Rwanda, burde ha utløst en form for reaksjon.

Colin Keating, New Zealands FN-ambassadør samt president i sikkerhetsrådet for april 1993, hevder at dersom de ikke-permanente medlemslandene hadde fått advarslene fra Department of Peacekeeping Operations, DPKO, som både FN og USA ble presentert for, så hadde situasjonen i Rwanda utspilt seg annerledes.⁴⁰

Dagen før folkemordet begynte, 6. april 1994, kom sikkerhetsrådet sammen for å diskutere UNAMIRs fremtid. Etter press fra USA, som ikke støttet videreføringen av UNAMIR, var resolusjon 909 det eneste rådet kom frem til.

Resolusjonen gikk ut på at dersom ikke noe skjedde med styresettet i Rwanda etter igangsettingen av Arusha-prosessen, kom FN til å trekke seg ut av landet innen seks uker.⁴¹

³⁸ ³⁸ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003, s 216

³⁹ Saving Strangers – Nicholas J. Wheeler, 2003, s 216

⁴⁰ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003, s 217

⁴¹ Saving Strangers – Nicholas J. Wheeler, 2003, s 217

4.2.5 Sikkerhetsrådets "svar" på folkemordet

Det er vanskelig å forestille seg hva sikkerhetsrådet kan ha tenkt på. Særlig tatt i betraktning av det ansvaret så å si alle land har tatt på seg da de ratifiserte folkemordkonvensjonen. Konvensjonen innebærer at alle ratifiserende stater, skal gjøre det de kan for å forhindre at slik kriminaliteten finner sted. Folkemord er et klart brudd på folkeretten, og ifølge artikkel 39 i FN-pakten har sikkerhetsrådet et *ansvar* med hensyn til å bestemme konsekvensene av et slikt brudd jf artikkel 41 og 42.

I følge folkemordkonvensjonen, kan *hvilket som helst land*: "call upon the competent organs of the United Nations to take such action under the Charter...as they consider appropriate for the prevention and suppression of acts of genocide". Altså kunne sikkerhetsrådet tatt i bruk artikkel 39 i FN-pakten og fastslått at risikoen for folkemord i Rwanda fremtonet seg som en "threat to the peace" slik at man kunne intervenere i henhold til FN-paktens kapittel VII.

Men tanken om å forandre UNAMIR fra en fredsopprettende operasjon til en mer preventiv humanitær intervensjon, ble aldri diskutert i sikkerhetsrådet.

Dersom forslag om å forandre mandatet *hadde* blitt satt frem i sikkerhetsrådet, hadde man imidlertid fortsatt hatt to barrierer foran seg:

For det første er det lovligheten av å angripe Rwandas suverenitet. Sett i sammenheng med sikkerhetsrådets tvil i relasjon til vestens innblanding i nord Irak, ville medlemslandene være *enige* i at en humanitær intervensjon i Rwanda ville falle innunder kriteriene i Kapittel VII i FN-pakten?

Det andre problemet med en humanitær intervensjon i Rwanda er hvem som skulle bære hovedbyrden i aksjoner mot ekstremistene? USA hadde hendene fulle med situasjonen i Somalia. Frankrike ble et alternativ. Men RPF hadde ikke veldig stor tiltro til

franskmennene ettersom landet tidligere hadde gitt militær støtte til Habyrimanas styre. Likevel var Frankrike det eneste landet som reelt sett kunne lede en slik intervensjon. Landet er fast medlem i sikkerhetsrådet, hvilket gir landet tillitt internasjonalt. Videre er staten å anse som en stormakt.

Boutros Boutros-Ghalis skrev på sikkerhetsrådets kommando en rapport i forbindelse med at fredsavtalen så ut til å slå sprekker. Generalsekretæren ble bedt om å fremsette tre reaksjonsforslag.⁴² Boutros-Ghali presenterte følgende tre alternativer:

- Utplassere større tropper
- Forandret mandat slik at det muligens ble lettere å tvinge frem våpenhvile, få tilbake lov og orden samt få en slutt på drapene.
- Komplette tilbaketrekning av UNAMIR styrkene

Boutros-Ghali viste til at de to første alternativene innebar et behov for tropper på flere tusen samt et kapittel VII mandat. Generalsekretæren sa at hovedansvaret for en slik humanitær intervensjon, måtte falle på de statene som var ansvarlige for fredsavtalen i Arusha. Generalsekretæren foretrakk dog ikke siste alternativ; at UNAMIR trakk seg tilbake fra Rwanda. Forslagene ble fremstilt i april 1994

Sikkerhetsrådet møttes for å diskutere generalsekretærens rapport og kom enstemmig frem til resolusjon 912. Resolusjonen gikk ut på å redusere UNAMIR betraktelig. Ingen av de ikke-permanente medlemslandene kom med noen motforestillinger. Mandat for å forsterke UNAMIR-styrkene ble ikke gitt.

Rådets avgjørelse karakteriseres av professor og forfatter Howard Adelman, som den mest vanærende beslutning noen gang tatt av det internasjonale samfunnet og da spesielt

⁴² Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003 s 219

sikkerhetsrådet.⁴³ Uttalelsen er gitt første gang i hans bok ” Preventing Post – Cold War Conflicts”.

Konsekvensen av UNAMIRs kraftige tilbaketreden, var at tusenvis av de sivile under deres beskyttelse umiddelbart ble drept. For å rettferdiggjøre FNs resignasjon, ble det sagt at nok en humanitær intervensjon som gjorde FN til gjenstand for kritikk, ville føre til at organisasjonen mistet troverdighet internasjonalt.

Men hvilken troverdighet oppnådde egentlig FN og sikkerhetsrådet med denne beslutningen etter å ha sett folkemordet bygge seg opp i Rwanda?

7-21 april 1994 fremstår som en kritisk tid i Rwanda. De politiske lederne i landet var fortsatt under en viss internasjonal påvirkning. Tiden etter dette hadde trengt en massiv styrke for å forhindre drap ettersom den etniske rensningen nå også hadde spredd seg utover bygrensene. Et internasjonalt panel av militære ledere har utarbeidet en rapport angående avgjørelsene som ble tatt i forbindelse med situasjonen i Rwanda. I rapporten ble det kjent at hadde internasjonale styrker gått mer resolutt til verks i perioden 7-21 april, kunne over en halv million sivile rwandere ha vært reddet.⁴⁴

Først etter at UNAMIR mer eller mindre hadde trukket seg ut av Rwanda, ble ordet ”folkemord” så smått brukt om situasjonen i landet. Sikkerhetsrådet reagerte med skam over at deres eneste reaksjon på situasjonen hadde vært å redusere UNAMIR – styrkene.

4.2.5.1 UNAMIR II

En ny resolusjon, 918, ble fremsatt for avstemning i mai 1994. Den innebar at ca 5500 skulle utplasseres i Rwanda med mandat til å gi humanitær assistanse.⁴⁵ Først ved møte

⁴³ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003 s 221

⁴⁴ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003, s223

⁴⁵ Saving Strangers, Nicholas J.Wheeler, 2003 s 227

angående resolusjon 925 8 juni 1994, fattet sikkerhetsrådet et enstemmig vedtak. Forslaget som ble fremsatt 13 mai, med 918 resolusjonen, ble godkjent. Medias dekning av folkemordet i Rwanda spilte her en betydelig rolle.⁴⁶

Ettersom vesten var restriktiv med hensyn til intervensjon i Rwanda, var det eneste alternativet å la afrikanske land ta ledelsen. Diverse afrikanske land stilte med styrker som skulle utgjøre UNAMIR II. Finansielt var UNAMIR II – styrkene avhengige av vesten.

På bakgrunn av intervensjonen i Somalia og tapet av amerikanske soldater i den forbindelse, ville ikke USA bidra med soldater i Rwanda. De forente Nasjoner gikk dog med på å bidra med utstyr. Om lag en måned etter at avgjørelsen om å bidra ble tatt, var våpnene på plass i Kigali. Realiteten er at mens amerikanerne somlet med å finne den rimeligste løsningen på bidraget, ble flere hundre tusen rwandere brutalt slaktet ned.

Angivelig burde ting begynne å skje ettersom UNAMIR II endelig ble vedtatt. Slik ble det ikke. FN – landenes uthaling av tiden for å skaffe midler til å innsette en fullstendig UNAMIR II – styrke, gjorde at koalisjonsstyrkene trolig ikke ville være på plass for å fullføre mandatet før etter tre måneder.

Frankrike påtok seg så ansvaret for å lede en humanitær intervensjon. Dog kanskje ikke fullt så heldig ettersom tiltroen rwandere hadde til Frankrike var heller liten. Bakgrunnen var støtten landet hadde gitt til Habyarimanas regime. Likevel, ”Operation Turquoise” ble satt i gang på fransk initiativ.

4.2.5.2 **Operation Turquoise**

⁴⁶ Saving Strangers, Nicholas J.Wheeler, 2003 s 230

Frankrikes statsminister, Edouard Balladur, fremsatte fire forutsetninger for Frankrikes intervensjon:

- Godkjennelse fra sikkerhetsrådet.
- Alle operasjonene skulle være begrenset til det rent humanitære.
- Styrkene skulle ikke blande seg inn i krigen med RPF og heller ikke trekke for langt inn i landet.
- Operasjonen skulle ikke vare mer enn to måneder før Frankrike ville overlate oppdraget til UNAMIR II.

Resolusjon 929 ga ikke Frankrike mandatet de trengte for å gjennomføre Operation Turquoise som intendert. Grunner for den avgjørelsen, var blant annet at de franske styrkene ble ansett for å ha utilstrekkelig hovedfokus og feil motiv for intervensjonen. Etersom Frankrike tidligere hadde støttet hutuene som ble beskyldt for folkemord, ble det sett på som noe suspekt at det samme landet nå skulle beskytte motsatt part.

Videre ble det også satt spørsmålsteget ved at Frankrike ikke kunne stille med midler for støtte opp UNAMIR II, men fant midler til å innsette egne styrker i løpet av noen få dager.

4.2.6 Resultater?

FNs daværende generalsekretær, Kofi Annan, uttalte i Kigali 7. mai 1998 følgende om tragedien i Rwanda:

“Rwanda's tragedy was the world's tragedy. All of us who cared about Rwanda, all of us who witnessed its suffering, fervently wish that we could have prevented the genocide. Looking back now, we see the signs, which then were not recognized. Now we know that what we did was not nearly enough--not enough to save Rwanda from itself, not enough to

honor the ideals for which the United Nations exists. We will not deny that, in their greatest hour of need, the world failed the people of Rwanda”, Kofi Annan, i Kigali 7. mai 1998.⁴⁷

Verden klarte ikke forhindre folkemordet i Rwanda. Med ”verden”, menes i hovedsak FN, Belgia, Frankrike og USA. Selv om UNAMIR var på plass som resultat av resolusjon 872, vedtatt i oktober 1993, klarte folkemordregimet med militsen uforhindret å følge folkemordplanene. UNAMIR skulle overvåke fredsforhandlingene i Arusha.

UNAMIR II, vedtatt i mai 1994, trådte i kraft altfor sent ettersom folkemordet startet for alvor 6 april 1994.

Operation Turquoise kan heller ikke sies å ha oppnådd de store resultater i Rwanda. Ettersom operasjonen ble satt i gang så sent, juni 1994, var det trolig ikke mye den kunne utrette. Synet på utfallet av intervensjonen er splittet. Forfatter av boken ” The Rwanda Crisis”, Gerard Prunier, mener Operation Turquoise på sitt beste reddet rundt fjorten tusen mennesker. Frankrikes president i perioden 1981-1995, Françoise Mitterrand hevdet at operasjonen reddet ”tens of thousands of lives”.⁴⁸

Sikkerhetsrådet kviet seg med å kalle drapene i Rwanda folkemord. Først noen måneder etter, i juli 1994, nedsatte sikkerhetsrådet et ekspertpanel som skulle etterforske påstandene om folkemord.

Tre måneder senere kom rapporten som konkluderte med at et systematisk, planlagt folkemord hadde funnet sted og at det trolig hadde pågått siden 1990.

Opprettelsen av Arusha-domstolen kan ses på som et resultat av folkemordet i Rwanda.⁴⁹

⁴⁷ <http://www.donika.com/rwandareport.htm>

⁴⁸ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003, s 234

⁴⁹ <http://www.donika.com/rwandareport.htm>

Domstolen har hjemmel i FN-charterets kapittel VII. Mandatet er å undersøke og strafforfølge de ansvarlige for folkemordet, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser (artikkel 2 (4) i domstolens statutter). Forbrytelsene må være begått i Rwanda eller av rwandiske borgere i en av nabostatene i perioden 1. januar til 31. desember 1994.

4.2.7 Intervensjonens rettmessighet

Kriteriet om bruk av ”rett autoritet” ved en humanitær intervensjon, er oppfylt. Det er mye fordi resolusjon 929 og UNAMIR II ble godkjent av sikkerhetsrådet. FN-paktens kapittel VII krever hovedsakelig mandat fra sikkerhetsrådet for at en intervensjon kan godkjennes. Sikkerhetsrådet og FN er jf FN-paktens kapittel VII rett autoritet, ergo er kriteriet oppfylt.

Også kriteriet om ”retteferdig sak” er oppfylt. Som fremholdt overfor i punkt 2.3, er det klart at folkemord, intendert eller ikke, rettferdig gjør en militær intervensjon på humanitært grunnlag. Dette slås fast i ICISS’ rapport kapittel fire.

Derimot er det mer tvilsomt om kriteriet om ”rett intensjon” er oppfylt. Som beskrevet overfor i punkt 4.2.3.2, er det tvilsomt at Frankrikes ”Operation Turquoise” kan falle under dette kriteriet. For afrikanske styrker derimot, stiller situasjonen seg noe annerledes. Med bakgrunn i redegjørelsen overfor, er det klart at disse styrkene ikke hadde utenforliggende hensyn i forhold til intervensjonen. Styrkene hadde støtte hos nærliggende afrikanske land. UNAMIR – styrken bestod av flere land som kollektivt intervenerte, hvilket også støtter opp om at kriteriet ”rett intensjon” er overholdt.⁵⁰

Militær intervensjon må være ”siste utvei”. ”The responsibility to react – with military coercion – can only be justified when the responsibility to prevent has been fully

⁵⁰ The Responsibility to React, 2001, s 36

discharged.”⁵¹ Etersom UNAMIR I sviktet med hensyn til å forhindre folkemordet kun med ubevæpnede, humanitære styrker, kan den militære styrken UNAMIR II godkjennes av folkeretten. Hovedgrunnen til at den væpnede styrken berettiges i tråd med folkeretten, er at styrken hadde mandat fra sikkerhetsrådet og derfor er i samsvar med FN-Pakten.

Som ved intervensjonen i Somalia ble det i Rwanda innsatt mest bakkestyrker. Prinsippet om proporsjonalitet anses dermed oppfylt. Hva prinsippet innebærer er det redegjort for foran i punkt 2.6.

Kan man si at intervensjonsstyrkene hadde ”gode utsikter”? Det som stadig debatteres, er om styrkene kunne gjort mer dersom de hadde grepet inn sterkere på et tidligere tidspunkt. Svaret er trolig bekræftende ettersom USA satt på informasjon om at et folkemord var nært forestående.

UNAMIR I hadde nok gode utsikter, men jeg vil si operasjonen hadde feil utgangspunkt. Styrkene intervenerte i hva som internasjonalt ble sett på som en ”stammekrig”, ikke et folkemord. Da de første UNAMIR styrkene ble satt inn i 1993, kunne mye ha vært forhindret dersom styrkene hadde vært mer preventive og de hadde våpenmandat.

UNAMIR II kan neppe sies å ha hatt gode utsikter. Styrken ble vedtatt ved slutten av april 1994, men var ikke på plass i Kigali før i juni.⁵²

”Operation Turquoise” trådte i kraft da Leger Uten Grenser opererte med et tall på 616 000 drepte.⁵³ Dette var i juni 1994, RPF fikk kontroll i Kigali i juli, så det virker ikke sannsynlig at Frankrike virkelig kan ha hatt gode utsikter med hensyn til operasjonen. Folkemordet hadde da foregått i ca 100 dager og det verste var over.⁵⁴

⁵¹ The Responsibility to React, 2002, s 36

⁵² Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003, s 229

⁵³ http://no.wikipedia.org/wiki/Folkemordet_i_Rwanda

⁵⁴ http://no.wikipedia.org/wiki/Folkemordet_i_Rwanda

4.2.8 **Konklusjon**

Selv om den militære intervensjonen kom for sent til Rwanda, er det trolig ingenting som tyder på at intervensjonen ikke var berettiget i henhold til folkeretten. Resolusjon 925 som tillot bruk av våpen ble enstemmig vedtatt i sikkerhetsrådet. Ingen vestlig part foretok seg noe uten godkjennelse fra sikkerhetsrådet og i tråd med FN-paktens kapittel VII.

4.3 **Kosovo**

Gjennom hele 90-tallet opptok spørsmålet angående en humanitær intervensjon i det tidligere Jugoslavia politikere, menneskerettsforkjempere, journalister og befolkningen forøvrig.

4.3.1 **Bakgrunn for krisen i Kosovo**

Krisen i det tidligere Jugoslavia startet med at Kroatia og Slovenia deklarte sin uavhengighet 25. juni 1991. Jugoslavia besto av seks stater – Slovenia, Serbia, Kroatia, Montenegro, Makedonia og Bosnia – Hercegovina og ble opprettet rett etter andre verdenskrig. Statene var politisk og administrativt organisert. Styresettet var republikansk og presidenten gikk på rundgang mellom landene.

Josip Broz Tito – bedre kjent som ”Tito”, styrte i Jugoslavia fra 1953-1981.⁵⁵ Titos forsøk på å forene Jugoslavia fungerte bra. De ulike nasjonene levde i harmoni og ekteskap mellom de ulike etniske gruppene var godtatt. Etter Titos død i 1981, vokste den serbiske nasjonalismen. Forsøket på å skape en ”ny jugoslavisk identitet” ble ødelagt.

⁵⁵ http://no.wikipedia.org/wiki/Josip_Broz_Tito

Slobodan Milosevic tok makten i Serbia i 1986. For å nå hans drøm om ”et større Serbia”, tok han kontroll over de autonome provinsene Kosovo og Vojvodina. Under 1974 grunnloven, hadde disse provinsene fått lov til å ha sin egen rett, egen politistyrke og eget forsvar. Med Milosevic ble Kosovo og Vojvodina fratatt sine rettigheter til fordel for den serbiske minoriteten som forsøkte å ta over provinsen deres.

Segregeringen av befolkningen i Kosovo, innebar at albanerne ble utstengt fra politikken, statlige skoler etc. Den strenge forskjellsbehandlingen, som gikk utover den kosovoalbanske befolkningen, omtales som et ”apartheidsystem i Kosovo”.⁵⁶

Som svar på undertrykkelsen, ble Democratic League of Kosovo (LDK) dannet og ledet av Ibrahim Rugova. I første omgang skulle LDK føre en ikke-voldelig linje. Da det ikke ga resultater, begynte Ushria Clirimatare e Kosoves (UCK) (Kosovo Liberation Army) i februar 1996, å bombe serbiske mål. Serberne svarte med ytterligere bombing og satte fyr på flere landsbyer som drev flere hundre tusen kosovoalbanere fra hjemmene sine.

4.3.2 Clinton - administrasjonen reagerer

Clinton administrasjonen tok rask avstand fra undertrykkingen av albanerne. Videre gikk administrasjonen ut og sa at de fordømte volden *mellom* Serbia og UCK. På bakgrunn av USAs forsømmelse, vedtok sikkerhetsrådet i mars 1998 resolusjon 1160. Resolusjonen gikk ut på at man forlangte fred og våpenhvile fra begge parter – serbere og albanere. Videre slo sikkerhetsrådet fast at konflikten utgjorde en ”trussel mot internasjonal fred og sikkerhet” jf kapittel VII i FN-pakten.

Ingen medlemsland stemte mot resolusjonen, men Russland og Kina uttrykte skepsis til sikkerhetsrådets innblanding og mente rådet beveget seg i retning av forbudet mot å

⁵⁶ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003, s 257

intervenere i saker som faller innenfor FRYs (Federal Republic of Yugoslavia) ”domestic jurisdiction”, jf artikkel 2 (7) i FN-paktens kapittel VII.

4.3.2.1 **Vesten følger samlet etter**

En ny offensiv fra Serbia startet i begynnelsen av mai 1998. Flere småbyer bebodd av albanere ble brent ned hvilket sendte 100.000 mennesker på flukt. Statsminister i Storbritannia, Tony Blair, sto sammen med landets utenriksminister, Robin Cook, som forkjempere for at Storbritannia og NATO-alliansen måtte stoppe serbernes etniske rensning i Kosovo. USA og Storbritannia begynte å forberede NATO land på en militær humanitær intervensjon i Kosovo.

I juni 1996 var sikkerhetsrådet fortsatt tiltaksløst før serbernes angrep igjen tok seg opp mot september. 23 september 1996, la sikkerhetsrådet resolusjon 1199 frem for vedtakelse. 14 land støttet resolusjonen, men Kina brukte vetoretten sin og resolusjonen ble ikke vedtatt.

Resolusjon 1199 gikk under FN-paktens kapittel VII, men var ikke ment å være noe klart mandat for militær intervensjon. Sikkerhetsrådet fremhevet at situasjonen i Kosovo utgjorde en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. Dersom ikke noe ble gjort for å roe fiendtligheten mellom UCK og serberne, kunne verdens stå overfor en humanitær katastrofe.

Russland og Kina slo fast at ethvert forslag om militær intervensjon i Kosovo ville bli møtt med deres veto. For at NATO-alliansen skulle kunne intervenere militært i Kosovo, måtte operasjonen berettiges i sikkerhetsrådets eksisterende resolusjoner.

”Oktober avtalen”, som Milosevic gikk med på, innebar at en tropp på 1700 fra Organization on Security and Cooperation in Europe (OSCE), skulle overvåke situasjonen i FRY. Hovedsakelig gikk operasjonen ut på at OSCE skulle se til at de hundretusentalls

menneskene som var drevet på flukt for at serberne kunne vende hjem. Milosevic gikk også med på at en ubevæpnet NATO – styrke skulle fly over Kosovo for å se til at serberne overholdt avtalen.

UCK første seg overkjørt med hensyn til oktober avtalen. Kosovo albanerne anså situasjonen slik at de nå sto med mindre rettigheter enn det de fikk ved 1974 grunnloven. Misnøyen med oktoberavtalen resulterte i at UCK fortsatte å angripe serbiske mål og serberne besvarte med mer alvorlige angrep enn noen sinne. På ny forsøkte vesten å få i gang samtale mellom de stridende partene.

Resolusjon 1203 vedtatt i oktober 1998, ble på en måte intet annet enn standfestning av resolusjon 1199 fra tidligere samme år. Sikkerhetsrådet holdt fast ved sine standpunkter med hensyn til intervensjon i Kosovo. Resolusjonen ble vedtatt av 13 land. Kina sto på sitt og brukte, som faste medlemmer i rådet, sin vetomakt. Russland sluttet seg til Kina hvilket innebar en endring av standpunkt for deres vedkommende.

4.3.2.2 **Fredsforhandlingene ved Rambouillet**

Da Milosevic ble kjent med at NATO, med USA i spissen, ville intervenere i Kosovo, ble serbernes leder mer samarbeidsvilling. Samarbeidet om en fredsavtale ble kjent som ”fredsforhandlingene ved Rambouillet” i Frankrike.⁵⁷

Utfordringen ved forhandlingene, var hvordan man kunne forene respekt for den Jugoslaviske staten samtidig som kosovoalbanerne kunne få sin selvstendighet. Etter harde forhandlingen, besluttet partene de etter en overgangsperiode på tre år på ny skulle ta opp spørsmålet om Kosovos uavhengighet. I disse tre årene skulle Kosovo ha egne politi styrker, eget rettssystem og en demokratisk valgt forsamling.

⁵⁷ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003, s 264

Kosovos rettigheter tildelt under fredsforhandlingene, ble ikke godtatt av Milosevic. 15 mars 1999 brøt samtalene og serbiske styrker begynte den etniske rensningen i Kosovo på ny.

4.3.2.3 NATO – styrkene utplasseres (Operation Allied Force)

En måte å se NATOs initiativ til bruk av militær makt, er at alliansen tyr til siste mulige utvei.(om ”siste utvei” se punkt 2.5). Milosevic visste at NATO kom til å bombe serbiske mål dersom ikke den etniske rensningen tok slutt. Han visste hvilken trussel han sto overfor, men likevel fortsatte drapene. Operation Allied Force handlet mye om å vise at vesten sto samlet mot etnisk rensning og folkemord.

Vestlige styresmakter har fire ”nøkkelgrunner” for å rettferdiggjøre intervensjonen i Kosovo:

1. Aksjonen var ene og alene for å unngå en humanitær katastrofe.
2. NATOs troverdighet sto på spill.
3. Etnisk rensning i Kosovo kunne ikke aksepteres i et sivilisert Europa. Videre innebar krisen i Kosovo en reell trussel mot Europa generelt.
4. NATOs maktbruk ble, av de intervensjonerende styrkene, ansett som godkjent i henhold til de eksisterende resolusjonene vedtatt av FNs sikkerhetsråd.⁵⁸

USA og Storbritannia argumenterte med at det var vestens ansvar å stoppe den etniske rensningen i Kosovo.

⁵⁸ Saving Strangers Nicholas J. Wheeler, 2003, s 265

Dersom ikke NATO hadde grepet inn, antas det at et betraktelig større antall kosovoalbanere ville blitt drept og at enda flere ville blitt drevet fra hjemmene sine.

I mars 1999 begynte NATO å bombe strategiske, serbiske mål. Bombingen vedvarte frem til juni samme år. Ved intervensjonens siste to uker, klarte NATO styrkene å ødelegge serberne styrker i en slik grad at de mer eller mindre var satt ut av spill.

4.3.3 Resultater?

Første gang NATO intervenerte på humanitært grunnlag, var i Kosovo. Det er ulike oppfatninger om operasjonen var vellykket.

Intervensjonen ble mye vanskeligere og krevde mange flere liv en først antatt.

Intensjonen i 1999 var å stoppe den etniske rensningen av kosovoalbanere og å få serberne til å trekke seg tilbake fra Kosovo. Selv om fiendtligheter mellom serbere og kosovo – albanere ikke var mulig å bombe bort, klarte Operation Allied Force med hjelp av UCK, å treffe viktige serbiske mål med klasebomber. Som nevnt i punkt 4.3.2.3, bidro bombene til et veldig tilbakeslag for serbiske styrker.

Selv om NATO nå i hovedsak trekker styrkene sine tilbake, blir en del FN – utsendte i landet for å se til at kosovoalbanernes rettigheter blir opprettholdt og at en viss stabilitet sikres. Per april 2008, er FN – styrker fortsatt utplassert i provinsen.

Serbia og Kosovo kommer ikke til enighet om Kosovos fremtid. På NATOs utenriksministermøte i Brussel 11.12.2007, var det muligheten av en *ny* krig i Kosovo som preget debatten.⁵⁹ Kosovo ønsker selvstendighet og det fryktes nok en krig mellom Serbia

⁵⁹ <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article2142115.ece>

og Kosovo dersom Serbia holder på sitt og motsetter seg formodningen. Regjeringen i Kosovo gjorde høsten 2007 det klart at den, på tross av serbernes posisjon, kommer til å erklære selvstendighet.

En NATO og EU – land har erklærte at de vil godkjenne selvstendighetserklæringen, men Russland , som fortsatt stiller seg på serbernes side, mener en slik godkjennelse vil sende feil signaler til regioner i Europa som ønsker løsrivelse.

18 februar 2008 kom selvstendighetserklæringen. Nåværende amerikansk president, George W. Bush, var den første til å godkjenne provinsen som suveren stat.⁶⁰

EU har godkjent å sende en delegasjon på 1800 mann til Kosovo for å bistå oppbyggingen av politi – og rettsvesen. Med tiden er det derfor trolig at EU vil ta over for FN – styrkene som har vært i landet siden 1999.⁶¹

Våren 2008 er det fortsatt NATO styrker på plass i Kosovo ettersom serbiske styresmakter oppfordrer serbisk befolkning til å gjøre opprør. NATO-styrkene ble tvunget til å ty til våpen da serbere prøvde ta over FN-bygningen. Nok engang settes folkerettens prinsipper på spill.

Antakeligvis har en kontinuerlig FN – styrke utplassert i Kosovo, ført til dempet fiendtlighet mellom serbere og kosovoalbanere.

4.3.4 Intervensjonens rettmessighet

⁶⁰ <http://www.dagbladet.no/nyheter/2008/02/18/527284.html>

⁶¹ <http://www.dagbladet.no/nyheter/2008/02/18/527284.html>

Det spesielle med den militære humanitære intervensjonen i Kosovo, er at den ble fullbyrdet uten noe *klart* FN-mandat. For første gang siden FN ble dannet gikk enkeltstater sammen, tok saken i egne hender og rettferdiggjorde intervensjonen i lys av menneskerettighetene. De intervensjonerende statene mente at resolusjon 1199 og 1203 kunne rettferdiggjøre Operation Allied Force. Russland og Kina, i hovedsak, mener det motsatte. Det er mye her uenigheten om intervensjonens rettmessighet ligger.

Slik som overfor i punkt 4.1.5 og 4.2.5, vil jeg se på den militære humanitære intervensjonen i lys av ICISS' kriterier for militær humanitær intervensjon.

Rett myndighet, rettferdig sak, rett intensjon, siste utvei, proporsjonalitetsprinsippet og gode utsikter er prinsippene som gjelder. Ettersom jeg tidligere i avhandlingen har gått mye om hva hvert enkelt kriterium innebærer, slår jeg kort fast at det kriterium, som i denne forbindelse er omtvistet, er "rett myndighet".

"rett myndighet" skal i utgangspunktet være ensbetydende med FN – mandat.

Kort forklart er ikke – intervensjonsprinsippet knesatt i artikkel 2 (4) i FN – paktens kapittel I, som fastslår paktens prinsipper.⁶² Videre er artikkel 2(4) ansett for å være jus cogens.⁶³ At en artikkel anses for å være "jus cogens", innebærer at den er en ufravikelig folkerettslig norm.

Artikkel 2 (4) lyder som følger:

"All members shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial or political independence of any state, or in any manner inconsistent with the Purposes of the United Nations".

⁶² The Responsibility to Protect, ICISS, 2001, s 47

⁶³ Krig er også terror, Gunnar Garbo, 2002, s 201

Artikkel 2(7) jf 39 hjemler ikke bare et unntak, men sier også klart at sikkerhetsrådet i sammenheng med artikkel 41 og 42, skal avgjøre hva som kan foretas for å gjenopprette ”international peace and security” hvor disse grunnleggende menneskerettighetene trolig kommer til å brytes eller *er* brutt.

Unntaket i 2(7) innebærer at selv om en konflikt er innenfor ”domestic jurisdiction”, skal ikke artikkelens ikke-intervensjonsprinsipp ”...prejudice the application of enforcement measures under Chapter VII. ”

Grunnen til at NATOs intervensjon i sammenheng med kriteriet om ”rett myndighet” er omtvistet, er at selv om både resolusjon 1199 og 1203 ble fremsatt under kapittel VII, brukte Russland og Kina sin vetorett for å hindre resolusjonenes vedtak. Derfor mener jeg det kan slås fast at vilkåret om ”rett myndighet” ikke kan anses overholdt. Spørsmålet blir om Operation Allied Force kan rettferdiggjøres på andre måter.

4.3.4.1 Ny tilnærming til militær humanitær intervensjon?

Man kan spørre seg om intervensjonen i Kosovo skapte ny presedens for militær humanitær intervensjon. Ble grensene for en humanitær intervensjon, slik de ble satt i Somalia, forskjøvet med intervensjonen i Kosovo i 1999? Eller innebærer intervensjonen i Kosovo simpelthen kun en drastisk reaksjon på langvarige konflikter i Jugoslavia?

På russisk initiativ, møttes sikkerhetsrådet i mars 1999 for å diskutere NATOs intervensjon i Kosovo. Russland argumenterte at det var ikke noe grunnlag i pakten eller i internasjonal rett som kunne godkjenne slik en ensidig maktbruk. Russlands intervensjon var ikke å forsvare menneskerettighetsbruddene som ble begått. Men landet holdt fast ved at menneskerettighetsbrudd kunne bekjempes utelukkende ved å følge FN – pakten.

Sikkerhetsrådet støttet dette synet og slo fast: ” No country, group of countries or regional arrangement, no matter how powerful, can arrogate itself the right to take arbitrary and unilateral military action against others”.⁶⁴

Nederland og Storbritannia argumenterte mot rådet og Russland. De allierte slo fast at dersom en viss lovlig basis er tilgjengelig, slik landene mente var tilfelle i Kosovo-situasjonen, foreligger et mer enn godt nok grunnlag for å gjennomføre en humanitær intervensjon. Operation Allied Force hadde bred støtte internasjonalt.

Storbritannia mente å ha klare bevis for at NATOs intervensjon var rettmessig i forhold til internasjonal rett:

I en avis, ”Foreign and Commonwealth”, som ble utgitt i alle NATO hovedsteder i oktober 1998, ble det hevdet at selv om en klarering fra sikkerhetsrådet er å foretrekke rent politisk og lovmessig, kan en intervensjon likevel rettferdiggjøres dersom det er en overveldende menneskerettslig nødvendighet.⁶⁵ For at en slik ”overveldende menneskerettslig nødvendighet” skal kunne legges til grunn, må visse kriterier oppfylles.

For det første må det foreligge beviser for grusomhetene som utspiller seg. Bevisene må være godkjent av det internasjonale samfunnet og klart påvise menneskerettighetsbrudd som øyeblikkelig må avhjelpes.

I tillegg må det også, objektivt sett, være klart at det ikke finnes noe annet alternativ enn maktbruk for å kunne redde så mange menneske liv som mulig. (Slått fast i ICISS’ rapport om kriteriet om ”siste utvei”, overfor i punkt 2.5)

Sist, men ikke minst, må den maktbruken være klart nødvendig og proporsjonell i forhold til menneskerettighetsbruddet man forsøker å bekjempe.(om proporsjonalitetsprinsippet, se

⁶⁴ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003, s 275

⁶⁵ Saving Strangers, Nicholas J. Wheeler, 2003, s 276

overfor i punkt 2.7) Perioden maktbruken utskriver seg til skal være så kort som overhode mulig for å sikre et positivt utfall.

Overfor presenteres de ulike synene på intervensjonen. Men fortsatt står spørsmålet om *hvorvidt vi står overfor en ny tilnærming til militær humanitær intervensjon* ubesvart.

Suverenitets – og ikke – innblandingsprinsippet er fortsatt i dag sentrale deler av folkeretten. Prinsippene i seg selv tillater ikke en militær humanitær intervensjon. For å kunne ivareta prinsippene til folkemord – og menneskerettighetskonvensjonen, har sikkerhetsrådet åpnet en mulighet for tvangstiltak i forbindelse en humanitære kriser hvor krisen kan klassifiseres som ”...threat to the peace, breach of the peace or act of aggression...” jf artikkel 39 i FN-pakten.

Stilltiende har verden akseptert unntak fra ikke-innblandingsprinsippet for å hindre at regimer begår grove og systematiske krenkelser av menneskerettighetene. I en verden hvor menneskerettighetene skal være universelle, kan ikke overgrep mot disse rettighetene være forhold som ligger innenfor ”domestic jurisdiction”. Det må bli skapt en ny balanse mellom prinsippet om ikke-innblanding og prinsippet om et universelt vern om menneskerettighetene.⁶⁶

Forslag om at FNs generalforsamling skal vedta en deklarasjon om generelle prinsipper og retningslinjer for internasjonal aksjon i stater med alvorlige indre kriser. Gunnar Garbo, forfatter av boken, *Krig er også terror*, mener at dersom generalforsamlingen skal vedta en erklæring om retningslinjer for humanitære intervensjoner, bør den ta sikkerhetsrådets nåværende praksis opp til grundig revisjon samt innskrenke mulighetene form militær selvtækt.⁶⁷

⁶⁶ Krig er også terror, Gunnar Garbo, 2002, 2 227

⁶⁷ Krig er også terror, Gunnar Garbo, 2002, s 228

Til tross for den økende tendensen til å godkjenne militære humanitære intervensjoner, er det viktig at det er strenge kriterier for en slik godkjenning. Det skal ikke være snakk om noen blankofullmakt for en stat til å intervensjonere mot en annen stats anliggender hva angår kultur og verdisyn.

Garbo fremstiller flere faktorer som må debatteres i forbindelse med en ny tilnærming til militære humanitære intervensjoner:

FN- paktens grunnleggende prinsipp om at fredlige tiltak alltid skal ha forrang må innskjerpes. Samtidig må regler om saksbehandling revurderes og arbeidsfordelingen mellom generalforsamlingen og sikkerhetsrådet må avklares. Retningslinjene for intervensjon må innskjerpes på en slik måte at en militær intervensjon slik som i Kosovo ikke lar seg gjennomføre.

Å ha en myndighet som sikkerhetsrådet til å klarere når en intervensjon er legal kan være fordelaktig. I de fleste tilfeller reagerer imidlertid rådet for sent. Det er for mange avgjørelser som må tas og de fem faste medlemslandene har vetorett. Et "nei" fra ett av disse landene setter sikkerhetsrådet ut av spill. Skal det internasjonale samfunn stå og se på de grusomhetene som utspiller seg i verden fordi vi har et handlingslammet sikkerhetsråd?

Ved intervensjonene i Somalia, Rwanda og Kosovo, har stater som ønsket å intervensjonere lenge vært forhindret fra å foreta seg noe, på grunn av mangel på mandat fra sikkerhetsrådet. De faste medlemslandenes vetorett har stanset resolusjoner som kunne åpnet for en humanitær intervensjon. Men ettersom det å virkeliggjøre menneskerettighetene samt å arbeide for bedre levevilkår under større frihet, er oppgaver FN-pakten legger til generalforsamlingen og ikke i sikkerhetsrådet, er det ikke slik at vetoretten nødvendigvis *trenger* å sette stopper for en intervensjon.⁶⁸

⁶⁸ Krig er også terror, Gunnar Garbo, 2002, s 230

Trolig, slik verden er i dag, beveger vi oss mot nye forholdsregler for en militær humanitær intervensjon. Det er viktig å sondre mellom offensiv og defensiv militær intervensjon, hvorpå den defensive er å foretrekke. En slik påstand finner støtte både i FN – pakten, med hovedfokus på kapittel VII, i ICISS' rapport "the Responsibility to Protect" og i folkerettens prinsipper om beskyttelse av grunnleggende menneskerettigheter.

En endelig konklusjon blir vanskelig, om ikke umulig, å dra. Fra *mitt* ståsted, virker det som om NATO gjorde det eneste rette. Det må sies å være på det rene at intervensjonen ikke var noe *angrep* på en suveren stat, men snarere et tiltak mot grove brudd på menneskerettigheter i et stadig urolig Jugoslavia. Regler kan ikke alltid ses i sort/hvitt. Det må være åpent for skjønnsbaserte avgjørelser dersom situasjonen krever det.

Hensyn mot er statenes suverenitet, muligens den direkte ordlyden i FN-pakten, selvtekt, samt at intervensjonen ble mer omfattende og vanskelig en først antatt.

Hensyn for en slik intervensjon er beskyttelse av menneskerettigheter (stateres suverenitet skal ikke veie tyngre enn beskyttelse av befolkningen), unntak fra FN – pakten, klar avstand fra etnisk rensning, bred enighet internasjonalt samt at fredlige tiltak var forsøkt, men mislykket.

5 En avslutning: humanitær intervensjon i samsvar med FN-pakten og folkeretten?

5.1 Suverenitet og intervensjon

Begrepene "suverenitet" og "intervensjon" står i motsetning til hverandre.

Begge begrepene er regulert i FN-pakten. Staters suverenitet anses som hovedregelen jf artikkel 2(4) i FN-pakten, mens staters intervensjonsrett hjemles i siste del av paktens artikkel 2(7) og er å regne som unntak fra hovedregelen.

Suverenitetsprinsippet innebærer at dersom en stat ikke har ratifisert en folkerettslig konvensjon, er staten heller ikke bundet av den. Stater kan på denne måten innskrenke sin suverenitet. Med andre ord burde regimer som bryter med menneskerettighetene, kunne argumentert med at ettersom staten ikke har ratifisert eksempelvis folkemordkonvensjonen, kan den heller ikke holdes ansvarlig for å ha brutt den. En humanitær intervensjon for å beskytte menneskerettighetene, ville ut fra et slikt argument ikke kunne berettiges.

Folkerettslig sedvanerett setter imidlertid grenser for rekkevidden av denne argumentasjonen. Slik sedvanerett er mellomstatlige rettigheter og plikter som har blitt til over lang tid, som statene har vist aksept overfor og som har blitt anvendt uten nødvendigvis å være nedskrevet.

En rekke konvensjoner og internasjonale avtaler som gjelder for folkeretten, er bygget på slik internasjonal sedvanerett.

FN-pakten er en slik internasjonal avtale. Påstanden ble stadfestet av ICJ (International Court of Justice) i Nicaragua-saken.⁶⁹

Som hovedregel kan sedvanerettslige regler fremsatt i konvensjoner endres med etterfølgende praksis. Forbud mot forbrytelser mot menneskeheten samt folkemord, er regler av en slik trinnhøyde at de er jus cogens.⁷⁰ Disse sedvanerettslige reglene anses så grunnleggende at de ikke kan fravikes ved nyere konvensjoner.

⁶⁹ Innføring i folkerett, Morten Ruud og Geir Ulfstein, 2. utg, 2004, s. 174.

⁷⁰ Innføring i folkerett, Morten Ruud og Geir Ulfstein, 2. utg, 2004, s. 50.

Følgelig kan ikke menneskerettsstridige regimer gjemme seg bak avtaler landet ikke har ratifisert dersom avtalen bygger på internasjonal sedvanerett. Hjemmel i FN-paktens kapittel VII, menneskerettserklæringen artikkel 2 eller folkemordkonvensjonen artikkel I jf artikkel II, vil trolig medføre at en humanitær intervensjon ville være berettiget.

En stat skal ha rett til å utøve egen religion, kultur, økonomi og politisk system uten innblanding utenfra. Disse fire rettighetene kan man si ligger innenfor hva som er "essentially within domestic jurisdiction", jf FN-paktens 2 (7).

Den tidligere tendensen i FN var at disse fire rettene veide tyngre en andre hensyn, som for eksempel menneskerettigheter. Det såkalte "ikke-intervensjonsprinsippet" innebar at urett begått *innad* i en stat ikke kunne legitimere militærmakt *mellom* stater og organisasjoner.

5.2 Rettferdiggjøring av militær humanitær intervensjon

Det finnes ikke mange eksempler på militære humanitære intervensjoner i tiden før 1990 som er i tråd med gjeldende kriterier for slik intervensjon. Se punkt 2.3 til og med 2.8. Tiden etter dette byr på ca et titalls intervensjoner man kan kalle humanitære.

Etter den kalde krigens slutt har FNs Sikkerhetsråd blitt den institusjonen som fremfor noen kan gi militær intervensjon legitimitet. Selv i tilfeller hvor det ikke var teknisk nødvendig (fordi Kuwait ba om bistand), synes det å ha vært viktig for den intervensjonerende part, slik tilfellet var med USA og dets allierte under den første Golf-krigen.

Er FN-mandat blitt så viktig fordi stormaktene trenger et skinn av rett for å beskytte seg mot kritikken som eventuelt måtte komme i påvente av en intervensjon? Eller er det fordi verden i dag virkelig ser på mandatet som en den eneste rettferdiggjøringen av humanitær intervensjon?

Janne Haaland Matlary, professor i statsvitenskap ved universitetet i Oslo, har fremsatt to ulike tilnærminger i forholdet mellom maktbruk og internasjonal rett. Relativisme – modellen og positivisme – modellen.⁷¹ Hun mener at ingen av modellene kan forklare utviklingen i sikkerhetspolitikk fra 90 – tallet og fremover. I stedet ser det ut til at ”intervensjon” i vestlig politikk i stadig større grad blir vurdert som et etisk anliggende, en tendens som griper tilbake til ”rettferdig krig”- tradisjonen og dens kriterier for maktanvendelse.

5.2.1 Realisme

For at en lov skal bety noe, må den håndheves. Militær makt er da avgjørende. Den med mest makt, er også den som vinner frem. Realistene mente dersom at det egentlig ikke var noen forskjell på makt og rett. Internasjonal rett reflekterte simpelthen maktforholdet i verden til enhver tid. Realpolitikk var også fremtredende i internasjonal sikkerhetspolitikk gjennom den kalde krigen. Krigen hvor supermaktene kjempet mot hverandre gjennom stedfortredere. Stormaktene kriget i Korea, Vietnam og i Afghanistan.

Intervensjoner som kunne ha blitt rettferdiggjort som humanitære, ble i stedet rettferdiggjort med henvisning til nasjonale sikkerhetsinteresser. Eksempelvis da India intervenerte i Bangladesh i 1971, da Vietnam gikk inn i Kambodsja i 1979 eller da Tanzania gikk inn i Uganda samme år. Argumentet om at alvorlige brudd på menneskerettighetene kunne rettferdiggjøre militær intervensjon var uvanlig.⁷²

Realistene står fortsatt sterkt. De mener det er statene som er de viktigste aktørene og ikke FNs sikkerhetsråd. En militær intervensjon anses vellykket dersom den kan begrunnes ut

⁷¹ <http://www.minerva.as/?vis=artikkel&fid=3016&id=1909200614571715952&t=FN-mandat%20og%20milit%C3%A6r%20intervensjon>

⁷² <http://www.minerva.as/?vis=artikkel&fid=3016&id=1909200614571715952&t=FN-mandat%20og%20milit%C3%A6r%20intervensjon>

fra en nasjonal interesse. Det være seg om interessen er av økonomisk, militær eller moralsk art.

Intervensjonene i Kosovo og Irak, som ikke hadde noe FN-mandat bak seg, viste at et FN-mandat verken er nødvendig eller tilstrekkelig for en intervensjon

5.2.2 **Positivism**

Denne modellen fastslår at dersom en humanitær intervensjon har FN-mandat, er den rettmessig. Uten slikt mandat har intervensjonen ingen legitimitet.

Vektleggingen av denne avgjørelsesprosedyren har tvunget stater til å diskutere intervensjon som et rent juridisk anliggende.

Fordel ved denne modellen, er at avgjørelsen om intervensjon gjøres av flere land. Avgjørelsen er altså multilateral. Det som teller er at formell avgjørelsesprosess har blitt fulgt – det er ikke så viktig om sikkerhetsrådet har blitt utsatt for press utenfra for å fatte en bestemt beslutning.

5.2.3 **Militær makt og rettferdiggjørelse**

Hvordan relaterer normativ makt seg til militær makt?

Angående spørsmålet om intervensjon i Irak, ble det før intervensjonen stilt mange spørsmål om intervensjonens rettmessighet.

Slik situasjonen er i Irak i dag med de intervensjonerende styrkene fortsatt i landet, kan man spørre seg om ikke ”intervensjonen” er mer en ”invasjon”. Regimeskifte, jakt på masseødeleggelsesvåpen samt påstått link til terroristgruppen Al Qaeda, var hovedgrunnene for amerikansk intervensjon i Irak.⁷³ Dersom disse påstandene ble støttet

⁷³ Human Security and the UN, S. Neil MacFarlane og Youen Foong Khong, 2006, s 255

av FN og USA dermed fikk mandat fra sikkerhetsrådet, hadde det trolig vært *lettere* å karakterisere USAs inngripen som en intervensjon. Slik forholdene er, mener jeg det er vanskelig å ta noe endelig, begrepsmessig standpunkt.

Det viktigste spørsmålet ble om Irak hadde masseødeleggelsesvåpen eller ikke. Videre brukte USA og Storbritannia det faktum at Saddam Hussein, var en diktator og en tyrann, som påskudd for å intervenere. Etisk rettferdiggjørelse ble brukt i tillegg til den juridiske prosessen i FN.⁷⁴

Da USA og Storbritannia intervenerte i Irak i 2003, så det først ut som styrkene skulle komme seirende ut. Legitimiteten syntes å øke med suksessen. Selv om det ikke fantes noe FN – mandat for intervensjonen.

I dag, da USA fortsatt ikke har trukket seg ut av landet og situasjonen fortsatt er relativt kaotisk, kan det se ut som om legitimiteten minker ettersom suksessen avtar.

Det er opp til enkelstater å gripe inn for å sikre menneskerettighetene når Sikkerhetsrådet ikke klarer å komme frem til et mandat. Dette argumentet ble brukt av amerikanske og britiske jurister og politikere under Kosovo-krigen. Mandater fra Sikkerhetsrådet på 90-tallet ga belegg for en slik tolkning. I Somalia var det en humanitær krise som utgjorde en trussel mot fred og sikkerhet, i Rwanda var det folkemord. Realistmodellen var fortsatt viktig. Intervensjon kunne bare skje når stormaktene var villige til å intervenere. I Rwanda forelå det et mandat, men det kom ingen intervensjon ettersom stormaktene uteble.

Det at stater har begynt å *søke* mandat for humanitær intervensjon, kan man spørre om ikke innebærer endring av internasjonal sedvanerett.

⁷⁴ <http://www.minerva.as/?vis=artikkel&fid=3016&id=1909200614571715952&t=FN-mandat%20og%20milit%C3%A6r%20intervensjon>

Litteraturliste

- Kofi A. Annan, *The Question of Intervention*, 1999
- Åge Eknes and Anthony McDermott, *Sovereignty, Humanitarian Intervention and the Military*, 1994
- Gunnar Garbo, *Også Krig er Terror*, 2002
- S. Neil MacFarlane and Youen Foong Khong, *Human Security and the UN*, 2006
- Morten Ruud og Geir Ulfstein, *Innføring i Folkerett*, 2. utg. 2002
- Nicholas J. Wheeler, *Saving Strangers*, 2003
- International Commission on Intervention and State Sovereignty, *The Responsibility to Protect*, 2001
- Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI), *Hvor Hender Det* (HHD), årgang 2006/07 (red: Ivar Windheim).
- www.aftenposten.no⁷⁵
- www.donika.com
- www.indymedia.no
- www.minerva.no
- www.vg.no
- www.wikipedia.no

⁷⁵ Fullstendig url-henvisninger til nettsteder er inntatt fortløpende i de aktuelle fotnotene.

